

Bakalářská práce

Lesní mateřské školy v libereckém regionu – inovativní přístup ke vzdělávání

Studijní program:

B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor:

Učitelství pro mateřské školy

Autor práce:

Monika Ješetová

Vedoucí práce:

doc. PhDr. Dana Kasperová, Ph.D.
Katedra pedagogiky a psychologie

Liberec 2022

Zadání bakalářské práce

Lesní mateřské školy v libereckém regionu – inovativní přístup ke vzdělávání

Jméno a příjmení:

Monika Ješetová

Osobní číslo:

P19000375

Studijní program:

B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor:

Učitelství pro mateřské školy

Zadávací katedra:

Katedra pedagogiky a psychologie

Akademický rok:

2020/2021

Zásady pro vypracování:

Cíl práce: Cílem je navrhnout, zrealizovat a zhodnotit vlastní program pro předškolní děti v lesní mateřské škole.

Metody: navrhnout, zrealizovat a zhodnotit vlastní program.

Zásady pro vypracování: pravidelné konzultace s vedoucí práce, rešerše a analýza odborné literatury, samostudium

Rozsah grafických prací:
Rozsah pracovní zprávy:
Forma zpracování práce: tištěná/elektronická
Jazyk práce: Čeština

Seznam odborné literatury:

KOPŘIVA, Pavel. *Respektovat a být respektován*. Kroměříž: Spirála, 2008. ISBN 978-80-904030-0-0.
KOŤÁTKOVÁ, Soňa. *Dítě a mateřská škola: co by měli rodiče znát, učitelé respektovat a rozvíjet*. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4435-3.
OPRAVILOVÁ, Eva. *Předškolní pedagogika*. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-247-5107-8.
PRŮCHA, Jan. *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-7178-999-4.
VOŠAHLÍKOVÁ, Tereza. *Ekoškolky a lesní mateřské školy: praktický manuál pro aktivní rodiče, pedagogy a zřizovatele mateřských škol*. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2012. ISBN 978-80-7212-537-1.

Vedoucí práce: doc. PhDr. Dana Kasperová, Ph.D.
Katedra pedagogiky a psychologie

Datum zadání práce: 30. dubna 2021
Předpokládaný termín odevzdání: 28. dubna 2022

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

L.S.

prof. PhDr. Tomáš Kasper, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 6. dubna 2020

Prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Jsem si vědoma toho, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má bakalářská práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědoma následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

30. listopadu 2022

Monika Ješetová

Poděkování

Nejprve bych chtěla poděkovat vedoucí mé bakalářské práce doc. PhDr. Daně Kasperové, Ph.D. za trpělivost, odborné vedení a cenné rady při vypracování práce. Dále moc děkuji kolegyním z LMŠ Lesmír za ochotu a poskytnutí prostoru pro realizaci praktické části. Poznatky během působení v LMŠ Lesmír daly této práci základ. V neposlední řadě bych chtěla poděkovat rodině, snoubenci a přátelům, kteří mě po celou dobu studia podporovali a důvěřovali mi.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá lesními mateřskými školami v libereckém regionu a inovativními přístupy ke vzdělávání. Cílem bakalářské práce je návrh, realizace a hodnocení vlastního programu pro předškolní děti v lesní mateřské škole. V teoretické části charakterizuje děti předškolního věku, představuje alternativní typy škol z hlediska jejich vzniku, typů a funkcí. Dále popisuje lesní mateřské školy, jejich původ a historii, filosofii a organizace u nás i v zahraničí. V neposlední řadě porovnává běžné mateřské školy s lesními a zmiňuje koncepty lesních mateřských škol, kde čerpá z odborné literatury. V praktické části popisuje již realizovaný program ve vybrané LMŠ a jeho zhodnocení.

Klíčová slova: předškolní věk, mateřská škola, lesní mateřská škola, inovativní přístup, alternativní program, příroda, les, Liberecký kraj, plánování

Abstract

The bachelor thesis deals with forest kindergartens in the Liberec region and innovative approaches to education. The target of the bachelor thesis is the design, implementation and evaluation of the own program for preschool children in a forest kindergarten. In the theoretical part, it characterizes children of preschool age, presents alternative types of schools in terms of their origin, types and functions. It also describes forest nursery schools, their origin and history, philosophy and organization here and abroad. Last but not least, he compares ordinary kindergartens with forest ones and mentions the concepts of forest kindergartens, based on specialized literature. The practical part describes the already implemented program in the selected forest kindergarten and its evaluation.

Key words: preschool children, kindergarten, forest kindergarten, innovative approach, alternative program, nature, forest, Liberec region, planning

Obsah

Seznam použitých zkratk	10
Seznam obrázků	11
Úvod	12
1 Teoretická část	13
1.1 Charakteristika dítěte předškolního věku	13
1.2 Rámcový vzdělávací program	13
1.2.1 Klíčové kompetence	14
1.2.2 Vzdělávací obsah a jeho oblasti	15
1.3 Alternativní školy	15
1.3.1 Vznik alternativních škol	16
1.3.2 Vlastnosti a funkce alternativních škol	17
1.3.3 Typy alternativních škol	18
1.3.3.1 Alternativní programy v současných českých mateřských školách	19
1.4 Lesní mateřská škola	22
1.4.1 Původ a historie lesních mateřských škol	23
1.4.1.1 Lesních mateřské školy v zahraničí	23
1.4.1.2 Lesní mateřské školy v České republice	24
1.4.1.3 Lesní mateřské školy v libereckém regionu	25
1.4.2 Typy lesních mateřských škol	27
1.4.3 Koncepce lesních mateřských škol	28
1.4.4 Porovnání běžné mateřské školy a lesní mateřské školy	28
2 Praktická část	31
2.1 Charakteristika LMŠ Lesmír	31
2.1.1 Charakteristika ŠVP	31
2.1.2 Zázemí lesní mateřské školy	32
2.1.3 Režim a rytmus dne	32

2.1.4 Stravování a pitný režim	33
2.1.5 Oblečení	33
2.1.6 Odpočinek	34
2.2 Popis a realizace programu	34
2.2.1 Realizace	34
2.2.2 Popis programu	34
2.3 Metodické listy.....	39
2.3.1 Metodický list č. 1 Modré pondělí.....	40
2.3.2 Metodický list č. 2 Zelené úterý	49
2.3.3 Metodický list č. 3 Šedá středa	57
2.3.4 Metodický list č. 4 Hnědý čtvrtek.....	62
2.3.5 Metodický list č. 5 Žlutý pátek	68
2.4 Zhodnocení programu.....	75
2.4.1 Hodnocení učiteli	75
2.4.2 Reflexe	76
3 Závěr.....	78
Použitá literatura.....	79

Seznam použitých zkratk

aj.	a jiné
ALMŠ	asociace lesních mateřských škol
atd.	a tak dále
ESF	Evropský sociální fond
CHKO	chráněné krajinné území
LMŠ	lesní mateřská škola
MŠ	mateřská škola
např.	například
RVP	rámcový vzdělávací program
RVP PV	rámcový vzdělávací program předškolního vzdělávání
ŠVP	školní vzdělávací program
tzv.	takzvaně

Seznam obrázků

<i>Obrázek 1: Píseň „Vítáme tě krásné ráno“</i>	36
<i>Obrázek 2: Ranní kruh modrý</i>	48
<i>Obrázek 3: Výsledek činnosti „Borůvkoví návrháři“</i>	48
<i>Obrázek 4: Ranní kruh zelený</i>	56
<i>Obrázek 5: Výsledek činnosti „Vytloukávaná batiká“</i>	56
<i>Obrázek 6: Ranní kruh šedý</i>	61
<i>Obrázek 7: Výsledek činnosti „Stavba z kamene“</i>	61
<i>Obrázek 8: Ranní kruh hnědý</i>	67
<i>Obrázek 9: Výsledek činnosti „Malování hlínou“</i>	67
<i>Obrázek 10: Ranní kruh žlutý</i>	74
<i>Obrázek 11: Výsledky činnosti „Talisman“</i>	74

Úvod

V bakalářské práci se budu věnovat lesním mateřským školám a inovativnímu přístupu ke vzdělávání. Téma práce bylo vybráno na základě mé praxe v lesní mateřské škole Lesmír, kde jsem se seznámila s tímto typem předškolního vzdělávání.

Teoretickou část budu věnovat charakteristice dítěte předškolního věku, poté se zaměřím na interpretaci části Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání a představím alternativní školy z hlediska jejich historie, typů a vlastností. Dále se budu zabývat tématem lesní mateřských škol a nastíním jejich historii a původ. Následně představím koncepce, ze kterých lesní mateřské školy vychází, a provedu porovnání běžné mateřské školy s lesní mateřskou školou. Poslední část teoretické části budu věnovat charakteristice lesních mateřských škol v zahraničí, v České republice a také v libereckém regionu.

V praktické části nejprve podrobně popíši lesní mateřskou školu Lesmír. Dále představím týdenní program, který bude mnou sestaven a následně v lesní mateřské škole prakticky ověřen. Součástí praktické části bude dále popis denního harmonogramu, průběh programu a jeho závěrečné hodnocení.

1 Teoretická část

1.1 Charakteristika dítěte předškolního věku

Dítě v předškolním věku je především badatelem, zjišťuje své maximální tělesné schopnosti, objevuje řeč (schopnost vyjadřování, komunikační schopnosti) a především objevuje sám sebe a okolní svět (Koťátková, 2014).

Jak zmiňuje Vágnerová (2005), začlenění předškolního dítěte do společnosti probíhá hlavně v rodině, ale dítě již naráží na požadavky jiného společenského prostředí, výrazným zlomem je začlenění do mateřské školy. Děti se učí respektu ostatním a přivlastňují si základní principy chování, v této fázi je hlavním hnacím motorem dětí ocenění při dodržení. Rodič působí na dítě jako vzor, s nímž se děti ztotožňují. Předškolní věk se dá také popsat jako období přípravy na život ve společnosti. Dochází na výběr kamaráda, kdy jsou pro děti nejdůležitější společné zájmy. Ve skupině mateřské školy se děti začínají učit spolupracovat a porovnávat se s ostatními dětmi. Názory dospělých nevnímají předškoláci kriticky, ale tak jak jsou jim předneseny. Dítě v této věkové fázi uvažuje především egocentricky a panuje zkreslené fantazijní sebepojetí. Ztotožňují se s rodičem stejného pohlaví (Vágnerová, 2005).

Během předškolního věku dochází k rychlému progresu, obrovským změnám a je proto stěžejní životní etapou každého jedince. Tuto životní etapu můžeme označit jako tří až čtyřletý vývoj, od tří let počínaje, do šesti (sedmi) let, kdy se děti odebírají do škol. K největšímu rozvoji dochází v oblasti fantazie, hry a kresby, tělesných i sociálních dovedností a zvědavosti. Toto období značeno jako „tisícinásobné proč“ (Říčan, 2014).

1.2 Rámcový vzdělávací program

Na státní úrovni kurikulárních dokumentů závazných pro předškolní vzdělávání nalezneme Národní program vzdělávání a rámcové vzdělávací programy (dále jen RVP). V Národním programu vzdělávání je vymezeno počáteční vzdělávání komplexně jako celek. V RVP jsou charakterizovány závazné rámce vzdělávání v jeho jednotlivých etapách – předškolní, základní a střední vzdělávání.

V RVP pro předškolní vzdělávání (dále jen RVP PV) nalezneme vymezení stěžejních požadavků, podmínek a pravidel pro vzdělávání předškolních dětí v rámci institucí. Tato pravidla platí pro veškeré pedagogické činnosti, které probíhají v institucích zaměřených na vzdělávání, které jsou zařazeny do sítě škol a školských zařízení. Jsou tedy závazná pro předškolní vzdělávání ve školách mateřských, lesních mateřských, v mateřských školách zřízených dle § 16 odst. 9 školského zákona a v přípravných třídách základních škol.

V RVP jsou záměry vzdělávání formulovány rámcovými cíli, výstupy pak podobou klíčových kompetencí. Promítáním rámcových cílů do pěti vzdělávacích oblastí vzniká podoba dílčích cílů a jejich průběžným naplňováním je dosahováno dílčích kompetencí, které tvoří základ pro postupné získávání kompetencí klíčových (RVP PV, 2021).

1.2.1 Klíčové kompetence

„Klíčové kompetence reprezentují v současném vzdělávání cílovou kategorii vyjádřenou v podobě výstupů. V kurikulárních dokumentech jsou obecně formulovány jako soubory předpokládaných vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého jedince. Jejich pojetí i obsah vychází z hodnot přijímaných společností a z obecně sdílených představ o tom, které kompetence přispívají ke vzdělávání, spokojenému a úspěšnému životu člověka a k posilování funkcí občanské společnosti“ (RVP PV, 2021, s 10).

Pro období předškolního vzdělávání je dle RVP PV zásadních pět klíčových kompetencí:

- Kompetence k učení
- Kompetence k řešení problémů
- Kompetence komunikativní
- Kompetence sociální a personální
- Kompetence činnostní a občanské

1.2.2 Vzdělávací obsah a jeho oblasti

Obsahem předškolního vzdělávání rozumíme hlavní nástroj pro vzdělávání dítěte v mateřské škole. Tento obsah je v RVP PV určen tak, aby bylo možné naplňovat vzdělávací záměry a dosahovat vzdělávacích cílů. Stejně jako u ostatních vzdělávacích úrovní je obsah vzdělávání v RVP PV vyjádřen v podobě „učiva“ a „očekávaných výstupů“, ale pouze obecným a rámcovým způsobem (RVP PV, 2021).

Dle RVP PV je vzdělávací obsah seskupen do pěti oblastí vzdělávání: biologická, psychologická, interpersonální, sociálně-kulturní a environmentální. Každá z těchto oblastí nese vlastní název:

- Dítě a jeho tělo
- Dítě a jeho psychika
- Dítě a ten druhý
- Dítě a společnost
- Dítě a svět

Každá z těchto vzdělávacích oblastí je zpracována tak, aby bylo pro učitele snadné a srozumitelné s ní dále pracovat. A v každé z oblastí jsou také zahrnuty dílčí cíle (záměry), vzdělávací nabídka a očekávané výstupy (předpokládané výsledky) (RVP PV, 2021).

Dle mých zkušeností, v lesních mateřských školách, které jsou stěžejním tématem této práce, je vzdělávací obsah velmi hojně kombinován především s oblastí Dítě a svět, která souvisí s environmentální tematikou, kdy se učitel snaží vytvořit u dítěte elementární povědomí o světě a dění kolem něj, o lidském vlivu na životní prostředí a snaží se u dětí vytvořit elementární základy pro upřímný a zodpovědný postoj člověka k životnímu prostředí (RVP PV, 2021).

1.3 Alternativní školy

Původ pojmu „alternativní“ nalezneme v latině od slova „*alter*“, jehož význam je jiný, ten druhý. Konkrétně se koná o jinou možnost, odlišný způsob řešení nebo volby, a to vzhledem k faktům zpravidla protikladným, pojaté odlišným způsobem. Zcela určitě to souvisí z historie vývoje naší společnosti, tehdy až na výjimky vždy věřili, že je jen jediný a správný postup. Příliš si nepřipouštěli jiné, odlišné koncepce přístupu nebo vyřešení dané

problematiky (Hrdličková, 1994). V souvislosti se školstvím můžeme tvrdit, že se snaží tyto typy škol odlišit od klasického běžného vzdělávání.

Pojem „alternativní škola“ má mnoho významů a často je spojován k pojmům jako netradiční škola, volná škola, svobodná škola, nezávislá škola, otevřená škola aj. Například z britského pedagogického slovníku (D. Lawton, P. Gordon, 1993) definujeme alternativní vzdělávání jako obecný termín, které označuje takové školní vzdělávání, odlišující se od státem nabízeného vzdělávání nebo jiným tradičním institucím. Obvykle jsou alternativní školy v souladu s radikálními koncepcemi vzdělávání. Příkladem je odklon od formálních metod výuky (Průcha, 2012).

Německý Wörterbuch Pädagogik (Schaub, Zenke, 2000) vykládá pojem alternativní školy jako takové, které mají odlišné cíle, odlišné učební obsahy, formy vyučování. Původ alternativních škol dle jejich výkladů vznikl kritikou na veřejné školy (Průcha, 2012).

1.3.1 Vznik alternativních škol

Vývoj reformní pedagogiky datujeme na přelom 19. a 20. století. Probíhal jak nejen ve státech Evropy, považujeme ho za mezinárodní fenomén (Kasper, Kasperová 2008). Největší rozvoj reformní pedagogiky datujeme od počátku 20. století. Mezi nejvýznamnější pedagogické myslitele (jejich teorie) řadíme R. Steiner, P. Petersen, J. Dewey, M. Montessori, C. Freinet a H. Parkhurstová aj. Největší rozvoj v naší zemi probíhal v meziválečném období. Během socialismu až do roku 1989 byla však značně kritizována a odmítána. S odstupem času můžeme konstatovat, že Československo 20. a 30. let bylo jedno z nejúspěšnějších zemí, týkající se rozvoje alternativního školství (Průcha, 2012). Po roce 1990, kdy docházelo k liberalizaci školství, a zlepšila se politická situace, se u nás začaly uplatňovat alternativní koncepce, které se dále rozvíjí po boku běžných státních škol. Podněty jsou čerpány ze zahraničí nebo ČR před druhou světovou válkou (Svobodová, Jůva 1996).

Hlavním důvodem vzniku alternativních škol je vlastnost lidské civilizace neustále měnit a zlepšovat to, co je již vytvořeno. Bylo tomu tak i v případě vzdělávacích institucí (Průcha, 2004).

1.3.2 Vlastnosti a funkce alternativních škol

Každý druh alternativní školy charakterizují jiné rysy, a proto je složité vystihovat tyto školy jako celek. Pedagogickou a didaktickou charakteristiku ztvárnili němečtí autoři Klassen a Skiera (Klassen, Skiera, Wächter, 1990, Vorwort). Charakterizují alternativní školy pěti obecnými základními rysy (in Průcha, 2012):

- 1) Individuální zaměření na dítě.
- 2) Aktivní přístup se zaměřením odpovědnosti a rozvoje aktivity žáka. Důraz je kladen na kreativní uměleckou činnost a tělesný rozvoj.
- 3) Snaha o všestrannou aktivitu dítěte stěžejní oblasti jsou emoční a sociální rozvoj jedince.
- 4) Asociační pojetí – výchova a edukace ztvárněna ve spojení žáka, učitele a rodičů.
- 5) Vychází z učení ze života pro život, rozšířeno o vzdělávací prostředí nad rámec školní třídy.

Odlišnosti tradičního od alternativního vzdělání podle K. Rýdla (1999):

- Pevný rozvrh hodin a organizace dne. / Rozvrh a organizace dle zájmu a potřeb dětí.
  - Učitel má výhradní právo na pravdu. / Role učitele poradenská a kamarádská.
  - Dítě plní úkoly dle zadání. / Dítě samo vybírá pořadí a rozsah zadaných úkolů.
  - Paměťové učení a vnější motivace. / Objevování věcí a vnitřní motivace.
  - Soutěživost. / Spolupráce.
  - Omezenost prostorem třídy. / Otevřenost prostorům mimo třídu i školu.
  - Malý důraz na tvořivost a iniciativu. / Požadování tvořivosti a iniciativy.
- (Průcha, 2012).

Popsané vlastnosti alternativních škol musí doplnit jejich funkce. Je důležité alternativní školy popisovat z hlediska vlastností a také z hlediska jejich funkcí – k jakým účelům vznikají. Funkce alternativní školy popisuje Průcha (2012):

1) Funkce kompenzační

Odůvodňuje vznik alternativních škol, aby kompenzovaly nedostatky standartního školství. Dochází k naplnění potřeb, které nemohou uspokojit státní školy. Teoreticky řečeno, v případě, že by státní školství zabezpečovalo veškeré různorodé potřeby v oblasti vzdělávání, ke vzniku alternativních škol by nemuselo docházet.

2) Funkce diverzifikační

Tato funkce zajišťuje různorodost vzdělávání. Státní školský systém dodržuje jednotnou organizaci a obsah, důvodem je zabezpečení vzdělávání pro mnohočetné skupiny populace, kde je soudržnost zapotřebí.

3) Funkce inovační

Nejdůležitější funkce, kde se klade důraz na realizaci experimentu a různých obměn vzdělávání. Především se týkají obměn organizace vzdělávacího procesu, kam řadíme jiné způsoby výuky a netradiční způsoby komunikace. Dále jde o obměnu obsahu vzdělávání - netradiční předměty, inovace učiva a odlišný způsob prezentace vzdělávacích obsahů, např. elektronická média oproti tradičním učebnicím.

1.3.3 Typy alternativních škol

Celosvětově vzniklo velké množství druhů alternativních škol. Nalezneme jak státní nebo soukromé, tak veřejné. Typologie alternativních škol se dělí na hlavní 3 skupiny:

1) Klasické reformní školy

Do této nestátní kategorie patří školy waldorfské, montessoriovské, freinetovské, jenské a daltonské.

2) Církevní školy

Do této nestátní kategorie řadíme katolické, protestanské, židovské a jiné konfesní.

3) Moderní alternativní

Do této státní nebo soukromé kategorie patří např. školy bez ročníků, školy s alternativním programem, odenwaldské, hyberniánské nebo třeba „škola hrou“, s otevřeným vyučováním, „zdravé školy“ aj.

(Průcha, 2012)

1.3.3.1 Alternativní programy v současných českých mateřských školách

Do klasických alternativních programů, které vznikaly začátkem 20. století (viz kapitola vznik alternativních škol) řadíme mateřskou M. Montessori, waldorfskou, daltonský plán, jenský plán a mateřskou školu C. Freineta. Z těchto alternativ se po roce 1990 u nás začínají vyskytovat tři z nich: waldorfská mateřská škola, Montessori škola a Daltonský plán (Průcha, Kořátková, 2013).

V další části bakalářské práce se zaměřím na popis těchto tří koncepcí a jejich hlavní myšlenky.

Waldorfské mateřské školy

Zakladatelem této reformní školy byl ruský pedagog a filozof Rudolf Steiner (1861-1925). Waldorfské mateřské školy se objevují od roku 1991. Následně pokračovaly ve svém založení i základní školy a v dnešní době působí na tomto principu i několik středních škol. Mezi hlavní myšlenky waldorfské pedagogiky jsem zařadila:

- Učení nápodobou hlavním principem v první fázi předškolního věku. Práce učitele je v této fázi naprosto stěžejní, kdy se k jeho chování děti přidávají a napodobují ho.
- V předškolním věku je důležitější učení nápodobou než použití autoritativní výchovy, která limituje vznik vlastních zkušeností a vede děti k pasivitě.
- Duševní vývoj je v přímé harmonii s tělesným vývojem a je zde kladen důraz na smysly, konkrétně na co si mohou děti sáhnout, co slyší a co vidí.
- Důležitým aspektem je zapojení samotných rodičů do chodu školky, kdy dítě získává soustředěnost a aktivně pozoruje.
- Časté použití eurytmie za cílem stimulace rozumových funkcí.

Mezi základní cíle patří vytvoření příjemného prostředí, kde se mohou děti chovat přirozeně a především se mohou rozvíjet ve své tvořivosti se zapojením rodičů na chod mateřské školy a vytvoření tak komunity v úrovni dítě-učitel-rodič. Dalším důležitým cílem je spoluúčast dětí na tvorbě programu a veškerém dění. To vede děti k touze něco vytvořit a dokončit. Třídy jsou tvořeny věkově smíšenými skupinami a učitelé pro tento typ mateřské školy podstupují dlouhodobější kurzy a upevňují tak své vzdělání (Průcha, Kořátková, 2013).

Z hlediska obsahového směru se drží waldorfská MŠ tohoto desatera:

- 1) Antroposofie
- 2) Stěžejní metodou práce je činnost
- 3) Uspořádání prostoru školy má svá specifika
- 4) Napodobování jako výchovný princip
- 5) Malování a modelování
- 6) Pohádkové příběhy
- 7) Volná hra
- 8) V pedagogických činnostech jsou určité zákonitosti
- 9) Dostatek her, uměleckých a praktických podnětů
- 10) Učitel tvoří příjemné prostředí

(Průcha, Kořátková, 2013)

Montessori mateřské školy

První založení mateřské školy M. Montessori zaznamenáváme na konci devadesátých let, kdy se nejprve jednalo o prvky Montessori pedagogiky použitých v mateřských školách. Úplně první mateřská škola na principu Montessori vznikla v roce 1998. Marie Montessori žila v období 1870-1952 a jakožto italská lékařka zaznamenávala své zkušenosti a výzkumy z péče o postižené děti. Vytvářela pro děti zaměřené pomůcky a své kroky testovala za využití výzkumných experimentů. Napsala knihu Metoda vědecké pedagogiky, která byla stěžejním nástrojem k zřizování mateřských škol M. Montessori. V České republice byla publikována Příručka vědecké pedagogiky, což vyvolalo kladné i záporné ohlasy. Od třicátých let publikovala především knihy teoretického rázu. Její teorie svobodné výchovy a důvěry v jednotlivce byla však v rozporu s fašistickou ideologií a z toho důvodu byly instituce nuceny ukončit své působení jak v Itálii, tak v celé Evropě (Průcha, Kořátková, 2013).

Mezi hlavní myšlenky Montessori pedagogiky jsem zařadila:

- Vytvoření takového prostředí, kde dítě rozvíjí své vnitřní síly.
- Rozvoj dítěte musí být komplexní, mířeno na tělesné, emoční, společenské, estetické a poznávací potřeby.
- Vybudovat v dítěti zájem, což zkvalitní poznávání a učení.
- Učitel jako empatický pozorovatel. Pozoruje dítě a podává pomocnou ruku v momentě, kdy je potřeba, což přímo poukazuje na motto Montessori pedagogiky: pomoz mi, abych to dokázal sám.

Mezi základní cíle můžeme zařadit výchovu dítěte k svobodné osobnosti, kdy se tvoří samostatnost za použití vlastní aktivní činnosti dítěte. Každé dítě má vlastní tempo a svobodnou volbu, což je učitelem respektováno a podporováno. Prostředí obsahuje takové didaktické pomůcky a materiály, které umožňují dětem rozvíjet své vlohy (Průcha, Koťátková, 2013).

Z hlediska obsahového směru se drží Montessori MŠ tohoto desatera:

- 1) Vytvořené výzkumně ověřené prostředí, umožňující učení v nezávislosti na druhých dle dispozic jedince
- 2) Třída obsahuje tématické oblasti, věnující se matematice, umění, praktickému životu aj.
- 3) Originální didaktické pomůcky
- 4) Rozvoj matematického myšlení
- 5) Rozvoj jazyka prostřednictvím popisů předmětů, situací a geometrických tvarů
- 6) Důležitost uměleckých aktivit
- 7) Materiál pro cvičení běžných dovedností se zaměřením na osobní potřeby
- 8) Věkově smíšené skupiny
- 9) Důležitost venkovního prostředí
- 10) Nepřímé působení učitelky

(Průcha, Koťátková, 2013)

Daltonské mateřské školy

Zakladatelkou byla Helen Parkhurstová, která žila v letech 1886-1973 v USA. Úzce spolupracovala s M. Montessori a Evelin Dewey. V roce 1919 založila školu ve městě Dalton a napsala publikaci *Výchova podle daltonského plánu*, stěžejní zdroj její koncepce. Největšího rozmach tohoto typu škol byl především v USA a Anglii (Průcha, Koťátková, 2013.)

Mezi hlavní myšlenky daltonského plánu jsem zařadila:

- Kladen důraz na spolupráci, svobodné rozhodování a samostatnost.
- Svobodně volené aktivity vedoucí k zodpovědnosti dětí.
- Pozorování vývoje dítěte vychází z principu samostatnosti.
- Příprava na život mezi lidmi formou spolupráce.

Základním cílem daltonského plánu je vedení dětí k zodpovědnému chování na principu svobody, přičemž dochází k upevňování sebevědomí a spolupráce. Dále vést děti k tomu, aby byly samostatní, učily se hodnotit své výsledky, zvládly pracovat na daném úkolu, uměly si rozplánovat práci, dokázaly posoudit své možnosti atd. (Průcha, Kořátková, 2013).

Z moderních alternativ (vznik 70. léta a později) se v polovině devadesátých let začaly uplatňovat svými programy mateřské školy s Programem podpory zdraví (Zdravé mateřské školy) a mateřské školy Začít spolu (Step by Step).

Dále se začaly vyskytovat lesní mateřské školy. Také byla založena Asociace lesních mateřských škol, která aktivně funguje. Inspirací tohoto alternativního pojetí bylo prožitkové učení Josepha Cornella, významného amerického zakladatele environmentální výchovy (Průcha, Kořátková, 2013).

V poslední době přibývá množství soukromých mateřských škol v souvislosti s vyšším počtem narozených dětí.

1.4 Lesní mateřská škola

Lesní mateřskou školu, dále jen LMŠ popisuje Vošahlíková (2012) jako alternativní předškolní zařízení. Stěžejním znakem LMŠ je program probíhající venku, který se koná za každého počasí v harmonii s přírodou. Z toho důvodu jsou zřizovací i provozní náklady nižší a dochází k úspornějšímu režimu. Stěžejní výhodou je rozvoj dětí v harmonii s přírodou za použití vlastních sil. Dalším typickým znakem je menší množství dětí ve třídě v kombinaci s dvěma dospělými, kteří zajišťují bezpečnost a organizaci. (Vošahlíková, 2012) Podrobnější definici LMŠ ve své práci zmiňuje Kapuciánová (2012, s. 44):

„Lesní mateřská škola je formou předškolního zařízení, v jehož programu se většina aktivit odehrává venku, děti si hrají a učí se za každého počasí v lese, v krajině, v prostředí, které bylo po staletí pro vývoj dítěte přirozeným. Práce s dětmi je propojována s ročními obdobími. Prostřednictvím osobních zkušeností a zážitků se děti seznamují s přírodními zákony, učí se vzájemné spolupráci, rozvíjejí pozorovací schopnosti, vnímání vlastního těla a rozvíjejí sebedůvěru. V lesních mateřských školách nechybí činnosti výtvarné ani činnosti zaměřené na jemnou motoriku, rozvoj řeči a školní připravenost.“

Mezi základní rysy LMŠ patří: celoročně venku za každého počasí; není špatné počasí, pouze nevhodné oblečení; zázemí jako příležitostní využití zatepleného přístřeší; základní prostředí je les, příroda; ideální složení třídy tvoří 15 dětí a 2 dospělí (průvodci); důraz na vzájemnou důvěru; důraz na komunikaci s komunitou a rodiči; odraz vzdělávacího programu ve spontánní hře a přímé zkušenosti dětí; všestranný rozvoj v harmonii s platným kurikulem pro předškolní vzdělávání (Vošahlíková, 2012).

Filosofie LMŠ se soustředí na obnovu aktivního vnímání světa přírody a úcty k němu. Klade důraz na samostatnost, tvořivost a aktivity dítěte. Pro propojení environmentální a ekologické výchovy využívá učení hrou a prožitkem. Předpokládá, že obnovení vazby k přírodě způsobí ozdravění vztahů společenských. Rodiče preferují přirozený výchovný plán a odmítají životní styl konzumní společnosti, chtějí pro své děti vybudovat prostředí s hlubšími prožitkovými hodnotami (Opravilová, 2016).

1.4.1 Původ a historie lesních mateřských škol

1.4.1.1 Lesních mateřské školy v zahraničí

Prvopočátky lesních mateřských škol nalezneme ve Skandinávii. Pobyt v přírodě je typickým znakem pro Švédsko i Norsko. Je velmi dobře známo, že pobyt v přírodě Švédský stát vždy velmi podporoval. Organizace „friluftsfraumjandet“ pro kterou je charakteristické celoroční pobyt v lesním prostředí a pro veškeré věkové skupiny vznikla již roku 1982 ve Švédsku (Miklitz, 2005).

Dalším důležitým datem je rok 1914, kdy Britky Margaret a Rachel McMillan přišli se školkou pod širým nebem – „open-air nursery“. Tato školka pojmul třicet dětí ve věku od osmnácti měsíců do sedmi let. Zajímavostí je, že za prvních šest měsíců vypukla pouze jedna nemoc, která se nerozšířila na další děti (Simkin, 2007).

První iniciativní kroky k pravděpodobně první lesní mateřské škole datujeme k roku 1954 v Dánsku. Vznikla zde skupina rodičů se svými potomky, kteří společně chodili do lesa. Za zakladatelku lesních mateřských škol se považuje paní Ella Flatau z města Sölleröd, která podnikala procházky do lesa se svými čtyřmi dětmi (Miklitz, 2005).

Dalším významným historickým jménem je Ursula Sube. Roku 1968 v německém Wiesbadenu dostala od úředníků zelenou a založila první lesní mateřskou školu v Německu. Škola fungovala z příspěvků rodičů dětí. Další otevření lesní školky datujeme k roku 1993, zakladatelkami byly Kerstin Jebsen a Petra Jäger, které použily dánský vzor

pro svou školku ve Flensburgu. V roce 1994 docházelo k mohutnému rozšiřování, úředníky byl však tento druh pedagogiky stále odsuzován. Zlom nastal v roce 2000, kdy došlo k založení „Bundesverband der Natur-und Waldkindergärten“ což v překladu znamená Spolkový svaz přírodních a lesních mateřských škol. Od té doby byla pozice lesních mateřských škol ukotvena. Od roku 2003, kdy byl počet mateřských škol okolo tří set, pokračoval raketový nárůst, kdy v roce 2008 byl tento počet okolo jednoho tisíce. Důvodem byl velký zájem rodičů a nízké náklady na zřízení (Uzel, 2010).

Tento typ předškolního vzdělávání je dnes rozšířen v mnoha evropských zemích. Na lesní mateřské školy můžeme dále narazit ve Švýcarsku, Rakousku a dalších zemích. Objevují se také v Kanadě, Japonsku, Koreji, kde si našly své příznivce (Uzel 2010).

1.4.1.2 Lesní mateřské školy v České republice

Na první pohled vypadají lesní mateřské školy jako nový směr, avšak prvopočátky nalezneme za doby Jana Ámose Komenského, který dbal na vytváření dobrého zdraví od útlého věku. Kladl důraz na schopnosti, které se dětem budou hodit v budoucnu. Jeho názorem bylo, že „*Čím více se dítě dělá, běhá, pracuje, tím lépe na to spí, tím lépe zažívá, tím lépe roste, tím lépe jadrnosti a čerstvosti těla i mysli nabývá.*“ Vracíme se tedy k označení ve zdravém těle, zdravý duch, ať už se jedná o tělesné či duševní zdraví (Čapková, 1968, s. 91).

Vznik lesních mateřských škol v České republice započal nespokojeností rodičů s předškolním vzdělávacím systémem. Důvody nespokojenosti byly především vysoké kapacity dětí a monopolní přístup učitelů. Rodiče měli zájem dopřát svým dětem více prostoru v přírodě a individuální zacházení (Uzel, 2010).

Prvopočátek lesních mateřských škol datujeme k roku 2007. Zakladatelkou je Linda Kubale, která dala lesní mateřské škole název Zelená škola. Tu provozovala na svém statku nedaleko Liberce v Jitřavě. Školka byla po dvou letech zavřena, i když byl o službu veliký zájem. Poté se stala spoluzakladatelkou Dětského klubu Šárýnka v Praze, který je funkční od roku 2009. (Vošahlíková, 2010)

Další lesní třída vznikla v roce 2010 v Praze pod názvem lesní klub Lesníček. Ve vedení této mateřské školy je magistra Magdaléna Kapuciánová, místopředsdkyně Asociace lesních mateřských škol. Děti se mohou pohybovat ve farmě se zvířaty, vypomáhají také pěstovat biopotraviny (www.lesnims.cz/lesnicek.html).

Od roku 2010, kdy působilo v České republice sedm školek, vyrostlo toto číslo do aktuálních cca sto šedesáti lesních školek (www.lesnims.cz).

Další důležitou osobností tohoto kontextu byl Eduard Štorch, který působil v meziválečném období. Za zmínku stojí „Dětská farma“, kterou roku 1926 založil na Libeňském ostrově v Praze. Základním cílem bylo dostat děti z městského prostředí do přírody za účelem lepšího zdraví. Mezi běžné činnosti dětí v této instituci patřilo pěstování květin, keřů a stromů, hospodaření dětí, péče o zvířectvo nebo dokonce opatrovna, kde se vyspělejší dívky učily péče o malé děti. O promyšleném jednání Eduarda Štorcha svědčí jeho detailní záznamy o zdravotním stavu dětí do tabulek. Jeho podrobná práce potvrzuje, že správná strava, pohyb a další aktivity zlepšují zdravotní stav dětí. Jeho úspěšnou práci ocenil dokonce prezident republiky T. G. Masaryk (Štorch, 1929).

1.4.1.3 Lesní mateřské školy v libereckém regionu

V libereckém regionu v současné době nalezneme čtyři lesní mateřské školy, kluby: Lesmír, Lesní klub Lewandulka, Lesní klub Mraveniště, Lesní klub Skaláček. Níže s nimi budete stručně seznámeni.

Lesmír

Lesní mateřská škola, která se nachází v Liberci, historické části Lidových sadů mezi Zoo a Botanickou zahradou. Program této lesní mateřské školky využívá prvků waldorfské pedagogiky. Ve školce jsou dvě heterogenní skupiny dětí od dvou do šesti (sedmi) let a o každou pečují dva pedagogové. Otevírací doba školky je od půl osmé do půl páté. Krytou část zázemí tvoří sídlo spolku, které lze využít při nepřízní počasí, k odpočinku, stravování, výměně oblečení či potřebě toalet. Dále je komplex tvořen zahradou s dvěma altány v přímém kontaktu s lesem, navazujícím na CHKO Jizerské hory. Sídlo také funguje jako Waldorfské mateřské centrum a je zázemím pro lesní klub Lewandulka. Lesní mateřská škola funguje ve spolupráci s hudební školou Music time, různými organizacemi (Městské lesy Liberec, ZOO Liberec, aj.), uskutečňuje různé slavnosti a tématické přednášky (www.lesmir.cz).

Této LMS se budu dále podrobněji věnovat v praktické části mé bakalářské práce.

Lesní klub Lewandulka

Lesní klub Lewandulka se nachází v Liberci, historické části Lidových sadů. Vychází z principů waldorfské pedagogiky. Sídlo je funkční jako Waldorfské mateřské centrum a zároveň je zázemím pro LMS Lesmír. Má tedy přímý kontakt s lesem, navazujícím na CHKO Jizerské hory. Chod je celodenní, od půl osmé do půl páté, po dobu čtyř dní v týdnu. Maximální kapacita dětí je dvanáct (www.lewandulka.cz).

Lesní klub Mraveniště

Vznikl v Kryštofově údolí v roce 2013 nadšením a iniciativou místních lidí. Dnes registrovaná dětská skupina s podporou ESF. Motto: *„Obklopeni lesy, objevujeme život v nich a z kopců shlížíme na malebnou vesničku. Loukou i potokem provázíme děti za každodenním dobrodružstvím.“* Inspirací pro každodenní pobyt venku je samotné prostředí Kryštofova Údolí. Možnost vycházek do lesa, na louku či ke studánce. Zázemím je zděná budova, která zahrnuje kuchyň, jídelnu, ložnice a hernu. Před budovou je oplocený pozemek, na kterém se nachází přírodní prolézačka, květinová zahrádka, ohniště a záhony určené pro pěstování (byliny, pažitka, jahody atd.). Pečují zde o děti věkové kategorie od dvou do sedmi let s kapacitou do dvanácti dětí. Klub funguje pět dní v týdnu v celodenním režimu od sedmi do půl páté. Školka využívá prvků waldorfské pedagogiky a je postavena na programu Začít spolu. Soustředí se na sebereflexi a respektují přirozené potřeby dětí, založeno na principu „Respektovat a být respektován“ (www.mraveniste-ku.cz).

Lesní klub Skaláček

Byl založen na podnětu nadšenců v Českém ráji a okolí v roce 2011. Inspirací je filosofie lesních mateřských škol. Zázemí tvoří dvě maringotky, které se nachází u koupaliště Sedmihorky poblíž hotelu Podháj. Součástí jsou dvě pilinové toalety a je zde možnost užívání teplé a studené tekoucí vody. V okolí se nachází rybník, potok, smíšené lesy, louky, mokřiny a další množství podnětů, které u dětí rozvíjí zájem o zkoumání přírody. Děti mají možnost prožívat pobyt v přírodě za každého ročního období, za každého počasí. Děti mají možnost pečovat o ovce, kozy a slepice. Klub nabízí pro děti celodenní program ve skupince max. šestnáct dětí od tří do sedmi let, o které pečují dva průvodci. Díky tomu se mohou dětem věnovat více individuálně či se přizpůsobit jejich možnostem a potřebám. Otevírací doba je od osmi do čtyř hodin. Lesní klub nabízí několik modelů návštěv, ty jsou rozděleny podle toho, kolikrát dítě lesní

klub v týdnu navštíví. Rodiče si model volí podle toho, co vyhovuje nejvíce jim a jejich dětem. Je zde možnost sportovního i kulturního vyžití (dílničky pro rodiče, slavnosti, Skaláčkův festiválek, plavání, knihovna atd.), návštěva kroužků (jóga, angličtina) nebo pobyt rodičů s dětmi v zimě/létě. Protože klub není financován státem, ale je fixovaný na financích rodičů, tak se to zde snaží vynahradit právě prostředím, ve kterém se klub nachází, rodinnou atmosférou a také výhradní péčí o dítě (www.sevceskyraj.cz).

1.4.2 Typy lesních mateřských škol

Z pohledu organizace lze LMŠ rozdělit na dva základní typy:

- a) Samostatná lesní mateřská škola
- b) Lesní třídy při mateřské škole

Samostatná lesní MŠ

Základní znakem je nezávislost na budově klasické MŠ. Základna je tvořena srubem či jurtou, která slouží jako kuchyně či nocleh. Z ekonomických důvodů je běžnější maringotka, ve které nalezneme posezení a pomůcky k venkovním aktivitám. Může se stát, že samostatná LMŠ nemá k dispozici žádný objekt – k setkávání slouží zastávka hromadné dopravy, odkud směřují dále do přírody. V případě, že nastane velmi špatné počasí, existují dohody s jinými institucemi např. škola nebo knihovna. Nejpočetnější výskyt samostatných LMŠ nalezneme v Německu, s aktuálním počtem okolo jednoho tisíce. Na tomto principu v České republice aktuálně působí nespočet organizací inspirovaných myšlenkou lesních MŠ (Vošahlíková, 2012).

Lesní třída při mateřské škole

Je nejrozšířenější typ předškolního zařízení v Dánsku. Základnou je budova MŠ, kde však neprobíhá samotný program. Lesní třída funguje na principu denních vycházek do lesa. Ojediněle si děti vybírají samy svůj program, vybírají z prostředí základny či lesa. Návrat do objektu MŠ probíhá za účelem oběda, odpočinku, případně odpoledního programu. Jednou z možností je také základna umístěna v blízkosti lesa, která je vyhrazena pro lesní třídu. Další varianta pro děti je výběr možnosti zůstat v budově za účelem seznámení s jinými dětmi z jiných tříd ve školce (Vošahlíková, 2012).

Běžnou MŠ je možno propojit se samostatnou LMŠ. Za potřebí je pouze, aby se dva zřizovatelé dohodli písemně, že prostor běžné MŠ za účely odpočinku, oběda, uložení pomůcek či vybraných činností budou sdílet (Vošahlíková, 2012).

V České republice stojí za zmínku lesní třída Lesníček při MŠ Semínko v Tolcově dvoře v Praze 10. Charakterově spíše ale spadá pod samostatné lesní MŠ. Třída má zcela oddělený program a zázemí v podobě maringotky (Vošahlíková, 2012).

Za zmínku stojí také tzv. jednorázové „lesní dny“ či týdny. Na realizaci pracuje pedagogický tým a program trvá jeden až tři týdny. „Lesní dny“ bývají častěji zařazovány do programu mateřských škol. V praxi to znamená, že jeden den s týdne je tráven „za každého počasí“ v lese. Přizpůsobeno je také místo srazu a stravování. Cílem je přivést rodiče k myšlence založení lesní třídy nebo lesní mateřské školy (samostatné). Dalším podobným způsobem jsou tzv. „putovní skupiny“, které se odlišují od lesních dnů tím, že samotná výuka nemusí probíhat nutně v lese, ale skupina využívá pro tradiční vycházky prostory mimo mateřskou školu. Tímto prostorem může být park, statek, louka a jiné netradiční prostředí (Vošahlíková, 2012).

1.4.3 Koncepce lesních mateřských škol

Koncepce (myšlenkové osnovy), na kterých jsou LMŠ postaveny jsou uvedeny v kapitole Alternativní programy v současných českých mateřských školách, kde popisují hlavní myšlenky a cíle jednotlivých programů. LMŠ bývají nejčastěji postaveny na principech waldorfské, Montessori a daltonské pedagogiky. Do této skupiny jednotlivých alternativních programů vyskytujících se v LMŠ bych dále jako doplňkový zařadila ekologickou školku, která se objevuje v podobě ekologické výchovy či pod pojmem environmentální výchova. Eva Leblová (2012, s. 16) ve své knize *Environmentální výchova v mateřské škole* popisuje že: „*Cílem environmentální výchovy by měl být člověk s rozvinutým zájmem o přírodu, s touhou ji poznávat a potřebou ji aktivně ochraňovat s tzv. environmentální senzitivitou.*“

1.4.4 Porovnání běžné mateřské školy a lesní mateřské školy

V této části zmíníme základní rozdíly mezi běžnou mateřskou školou a lesní mateřskou školou.

Nejzásadnějším rozdílem je čas strávený v přírodě. Zatímco běžná mateřská škola zapojuje pobyt v přírodě pouze určitou část programu, pro lesní mateřské školy je pobyt v přírodě stěžejní během celého vyučovacího programu. Dalším velkým rozdílem je přístup k bezpečnosti, zatímco běžná mateřská škola nedopřává dětem takovou svobodu pohybu a spíše se obává pádů a zranění, tak lesní mateřská škola se snaží děti nijak neomezovat a učí je pochopení vlastního rizika. Podle Jančaříkové (2013) je hlavní cílem učení bezpečného chování, trénink autoregulace, kdy si děti samy vyhodnotí riziko. Přílišné upozorňování a zrazování před možným úrazem brání dětem udělat si vlastní obrázek o svých schopnostech a naopak může následně docházet k častým úrazům.

Dalším velkým rozdílem je závislost školek na počasí. Běžná mateřská škola vyhledává pro pobyt venku pouze přijatelné počasí, zatímco lesní mateřská škola učí děti otužování a to tak napomáhá k jejich odolnosti vůči onemocnění, což má pro běžné mateřské školky opačný efekt a jsou tak náchylnější k nemoci.

Další velkou odlišností je hra. Typickým znakem v běžných mateřských školách jsou hry řízené, za účelem nabírání vědomostí a rozvoje dovedností. Konkrétně děti cvičí paměť, správné vyslovování, kdy jsou nástrojem básničky a písničky. Pohybovou stránku se učí pomocí různých tanečků, hrubou motoriku zase manipulací s kostkami. Tvořivost a jemnou motoriku se učí pomocí kreslení různých obrázků (Bednářová, 2007). Ze své zkušenosti jak v běžné mateřské škole, tak v lesní mateřské škole vidím rozdíly ve volné hře jako takové. V běžné mateřské škole slouží spíše jako relaxační část programu, zatímco v lesní mateřské škole převažuje volná hra jako stěžejní bod programu. Mezi konkrétní příklady řadím možnost lézt po stromech, hrát si v kalužích nebo třeba pohyb po nerovném povrchu s kořeny a kameny. Tyto faktory napomáhají rozvoji zdatnosti dětí.

Další odlišností jsou pomůcky a manipulace s nimi. V běžné mateřské škole nalezneme především jednoúčelové hračky s předem danou možností využití. Lesní mateřská škola využívá kreativity dětí, které si hračky samy vybírají a samy si určují způsob jejich využití. Mnohem lépe se tak odrazuje jejich fantazie a nedochází k nedostatku hraček – je jich totiž plný les. (Cornell, 2012)

Dalším velkým rozdílem je dle mého názoru samotné pojetí učitelů. Běžná mateřská škola využívá více autority, zatímco lesní mateřské školy nechávají dětem určitou volnost v rozhodování, ať už se jedná o tvorbu programu nebo místo působení výuky. Určitý rozdíl nalezneme také v hodnocení dětí, kdy běžná MŠ funguje spíše na principu odměn a trestu, zatímco v lesní mateřské škole využívají spíše princip zpětné vazby a sebereflexe dítěte na své chování. (Kopřiva a kol., 2008)

V obou mateřských školách panují odlišnosti také, co se týká vztahů. Běžná mateřská škola je řízena učitelem, který má veškeré pravomoce nad tvorbou programu po celý rok. Samotní rodiče se zapojují do chodu školky pouze při individuálních schůzkách a při vyzvednutí svého dítěte ze školky. V lesních mateřských školách fungují vztahy v harmonii učitele a žáka. Samotný program si vymýšlí a řídí děti samy podle jejich aktuálního rozpoložení, neznamená to však, že pedagog do programu nezasahuje. Dalším zajímavým rozdílem je, že v lesní mateřské škole si děti s učitelem tykají, oproti běžné mateřské škole, kde děti učitelům vykají. Co se týká zapojení rodičů v lesní mateřské škole, mají zde svou významnou roli, kdy mají možnost připravit program, výlet nebo třeba oslavu. Myslím si, že běžná mateřská škola klade veliký důraz na dovednostní a vědomostní stránky, protože je pro ně hlavní, aby byly děti připravené na školní docházku.

2 Praktická část

2.1 Charakteristika LMŠ Lesmír

O Lesní mateřské škole Lesmír (dále jen LMŠ) jsem se zmínila již výše. V následujících bodech ji představím více podrobně, jelikož je stěžejní záležitostí mé bakalářské práce.

LMŠ sídlí v Liberci, historické části Lidových sadů mezi Zoo a Botanickou zahradou v blízkosti lesa, který navazuje na CHKO Jizerské hory. Školka využívá prvky waldorfské pedagogiky a vychází z filosofie lesních mateřských škol. Program pro děti je uskutečňován ve venkovním prostředí (lesy, louka, u potoka) či na zahradě školky. Po odpočinku odpoledne probíhá volná hra na zahradě. Za nepříznivého počasí, nebo pokud to vyžaduje zvolený program je k dispozici zázemí školky, které je vyhříváno. LMŠ se skládá ze dvou heterogenních tříd Vlčat (15), Lišcat (15) pro věkovou kategorii od dvou do šesti (sedmi) let a z Lesního klubu a Mateřského centra Lewandulka (12). Ve školce je celkem osm zaměstnanců, včetně paní ředitelky. Čtyři pedagogové, jeden asistent pedagoga a tři chůvy. V roce 2013/14 byla školka začleněna do projektu Školka blízka přírodě, který je pořádán asociací lesních mateřských škol (dále ALMŠ). Zaměstnanci školy se účastní různých událostí pořádaných ALMŠ, kde se dále vzdělávají. LMŠ je ve spolupráci s různými organizacemi např. Lesní klub a Mateřské centrum Lewandulka, ZOO Liberec a další.

2.1.1 Charakteristika ŠVP

ŠVP nese název SPOLU V LESE. Vizí této LMŠ je výchova dítěte ke svobodě v jeho celistvosti s přirozeným respektem k lidem a přírodě. Hlavním cílem je tedy rozvíjet v každé osobnosti vnímavost a citlivost k lidem i k přírodě a být dítěti průvodcem v hledání sebe sama i svého místa na Zemi a v lidské společnosti. Záměrem LMŠ je dovést dítě na konci jeho předškolního období k tomu, aby v rozsahu svých osobních předpokladů získalo věku přiměřenou fyzickou, psychickou i sociální samostatnost, aby získalo základy pro budoucí vzdělávání a další zdravý rozvoj. Dítě by mělo získat základy zdravého sebevědomí a sebejistoty, schopnost být samo sebou a zároveň se přizpůsobit životu

ve společnosti, schopnost jednat v duchu základních lidských a etických hodnot (www.lesmir.cz).

2.1.2 Zázemí lesní mateřské školy

Zázemím této školky je starší vila, která má tři patra. Každé patro obývá jedna třída, která má vlastní umývárnu, převlékárnu (náhradní oblečení a pomůcky pro potřebu učitelů) a další dvě místnosti – jídelnu, kde se nachází velký kulatý stůl obklopený židlemi a kuchyňka, dále lehárnu (zároveň herna), kde je uprostřed velký kulatý koberec, skříň, věšáčky a pomůcky (hračky) pro děti. Kryté zázemí většinou slouží za nepříznivého počasí (silné mrazy, déšť). Běžně (celoročně) využíváno k odpočinku, potřebě toalety nebo převlékárny. Protože LMŠ využívá prvků waldorfské pedagogiky, je vybavena dřevěnými pomůckami na hraní a také jinými přírodními materiály. Součástí LMŠ je velký pozemek, na kterém se nachází dva altány. V každém altánu je dřevěný stůl s židlemi, prostor pro uskladnění pomůcek, které slouží dětem při volné hře, či pedagogům k různým činnostem (řízeným, neřízeným). K dispozici také studená pitná voda. Altány jsou dále využívány při ranní docházce (děti si zde odkládají batůžky na věšáčky a vítají se s pedagogy) nebo při svačince a obědu v letních měsících. Dále zahrada obsahuje pískoviště, prolézačku, houpačky, kompost, úložiště pro venkovní hračky, různé druhy stromů, keřů a zahrádku, o kterou děti pečují (sázení, zalévání). Ze školy je možný vstup přímo do lesa, kde děti mají každý den ranní kroužek a tráví v něm nejvíce času.

2.1.3 Režim a rytmus dne

LMŠ Lesmír funguje v celodenním režimu od 7:30 do 16:30 hodin. Děti přichází do školky v rozmezí od 7:30 do 8:15 hodin. Rytmus dne je stálý. Může se ale stát, že kvůli nepříznivému počasí či potřebám dětí tomu pedagogové program dne přizpůsobí.

Rytmus dne

- 7:30 – 8:15   příchod dětí do školky
- 7:30 – 8:30   volná hra dětí
- 8:30 - 11:45   ranní kruh, svačina, pobyt v lese/přírodě, hygiena, pohádka
- 11:45 – 12:15   oběd
- 12:30   vyzvedávání po obědě
- 12:30 -14:30   odpočinek
- 14:45 - 16:15   svačina, volná hra a pobyt na zahradě, vyzvedávání dětí
- 16:30   uzavření zázemí

2.1.4 Stravování a pitný režim

Tento školní rok zajišťuje stravování LMS Lesmír. Dopolední svačinky však chystají dětem rodiče. Dopolední svačinu mají děti většinou v lese nebo v altánku na zahradě podle programu a za nepříznivého počasí pak v zázemí školky. Oběd a odpolední svačinu děti mívají v altánku na zahrádce a v mrazivých či deštivých dnech využívají zázemí školky.

Pitný režim funguje na takovém principu, že každé dítě má svoji lahev nebo termosku, do které si může v průběhu dne doplnit pití ve školce. Ve školce jsou neomezeně pro děti nachystány džbány s vodou (s citronem, čerstvými bylinkami), ovocné mošty (ředěné) nebo nerezové termosky s čajem (ovocné, bylinné), které jsou v zimních měsících slazené medem. Záleží na venkovním počasí (teplotě), podle toho se nápoje střídají. Děti mají v zázemí i na zahradě v altánku menší stoleček, který je vyhrazený pro táč s pitím. Stoleček s nápoji slouží dětem pro samoobslužné doplnění tekutin do lahví/termosek. Pokud mladší děti potřebují pomoci, jsou k dispozici učitelé, chůvy či asistenti.

2.1.5 Oblečení

Dítě musí být oblečeno vhodně do aktuálního počasí a roční doby. To má na starost rodič či zákonný zástupce dítěte. Každé dítě musí mít batůžek, ve kterém má v letních měsících lahev s pitím, ručník, svačinu, náhradní spodní prádlo, ponožky a v zimních (chladnějších) měsících navíc termosku s pitím, pláštěnku, punčocháče,

2-3 páry rukavic, kapesníky. V zázemí dětem slouží převlékárna, ve které má každé dítě své místo s kapsářem na náhradní oblečení a prostor na bačkůrky, další obuv (např. holínky). Převlékárna slouží také k usušení promoklého oblečení dětí.

2.1.6 Odpočinek

Děti odpočívají v zázemí LMŠ v již výše uvedeném časovém rozmezí (rytmus dne). V lehárně jsou věšáčky na látkové pytle, v nich mají děti pyžamo a polštář. Dále je v místnosti skříň, ve které v letních měsících skladují školkovské deky a v zimních měsících spací pytle dětí, jejich vlastní (označeny). K dispozici jsou školkovské karimatky, na kterých děti odpočívají a plastové bedýnky, do kterých si dají bačkůrky a oblečení. Děti usínají, odpočívají při rituálu – zatažení závěsů, pomazání olejíčkem, zpěv či četba pohádky. Předškoláci mohou v letních měsících odpočívat venku na zahradě, odpočívají formou klidových aktivit např. prohlížení knížek, rukodělné práce, kreslení. Rodiče se starají o údržbu věcí dítěte jednou měsíčně, pokud je to ale nutné, tak ihned.

2.2 Popis a realizace programu

2.2.1 Realizace

Pro realizaci praktické části byla zvolena LMŠ Lesmír v Liberci, kterou jsem již dříve navštěvovala na praxích, následně pak jako brigádnice. Program byl realizován v létě na konci července roku 2022 pro děti předškolního vzdělávání ve věkové kategorii čtyři až šest let, ve třídě Lišcat. Program probíhal jeden pracovní týden a byl tematicky zaměřen na barvy v přírodě. K jeho realizaci bylo využito pěti metodických listů, příprav na jednotlivé dny, které jsou spojovány tématem Barvy v přírodě a dále pak potřebných pomůcek.

2.2.2 Popis programu

Dny jsou zpracovány do jednotlivých metodických listů, jak bylo již zmíněno. Pro lepší orientaci ve všech nadcházejících aktivitách je struktura listů totožná. Každý den je

zaměřen na jednu barvu, na jejímž základě se odvíjí přichystaný program. Na začátku každého metodického listu je uveden název listu, který odpovídá barvě, která nás v daný den čeká. Dále metodický list uvádí téma dne a pro jakou věkovou skupinu je list určen. Součástí struktury je také rozvíjená vzdělávací oblast, konkrétní očekávané výstupy (co od dětí po aktivitách očekávám), organizační formy („jak a kam“ si skupinu dětí uspořádám) a uplatněné vzdělávací a výchovné metody (způsob, jakým budu pracovat, abych dosáhla očekávaného výstupu). Rovněž je součástí každého z listů přehled všech potřebných pomůcek, podrobný popis zvolených aktivit a doporučená motivace dětí, v neposlední řadě je to hodnocení/evaluace. Jednotlivé aktivity pro děti LMŠ budou ověřeny v praxi.

Průběh dne mimo realizovaný program je víceméně vždy stejný. Níže přiblížím koncept dne, do kterého program zasazují. Některé dny se kvůli programu liší časovým rozložením. První den probíhá seznámení dětí s tématem týdne.

7:30 - 8:30

- Probíhá vítání dětí, docházka, volná hra dětí na zahradě, příprava pomůcek na ranní kruh, příprava batohů s pomůckami do lesa.
- Při úklidu hraček píseň „*Uklízíme hračky*“.

píseň: „*Uklízíme hračky, hezky do poličky, až je všechny uklidíme, tak se hezky přivítáme.*“

8:30 - 9:10 (30) orientační

- Probíhá svolání dětí písní „*Voláme Liščata*“.
- Poté odchod do ranního kruhu, ve kterém používány stálé přechodové (pomocné) říkanky a písně. Pomocná píseň „*Dokola, dokola*“ na svolání dětí do kruhu, pozdrav rána písní „*Vítáme Tě, krásné ráno*“, vítání Země, nebe a sebe říkankou: „*Pod nohama pevná zem.*“, říkanka „*Ruce, ruce, ručičky*“, poté učitelka vybere dítě, které vybere další, od kterého se bude zdravít – vítání jmenovitě. Za stálého tleskání probíhá přivítání. „*Dobré ráno Bruníku, ...dobré ráno sluníčko, ...*“. Následuje říkanka „*Slunce jako zlatý pták.*“, tematická píseň „*Barvy*“. Poté probíhá vlastní imaginace učitele – vlastní činnosti zvolené učitelem. V této části začíná být realizován vlastní program k danému tématu, tématu dne. V závěru ranního kruhu říkanka „*Týden má 7 dní*“ a říkanka podle daného dne v týdnu („*Pondělí*“, „*Úterý*“, „*Středa*“, „*Čtvrtek*“, „*Pátek*“), evaluace vlastního programu a nakonec losování (hospodářů), kdy si děti vytahují z látkového

sáčku dřevěné kuličky. Každá kulička má svůj symbol (př. vidlička), znázorňuje tak službu, kterou bude dítě vykonávat při obědě či průběhu dne (kdo rozdává vidličky, lžíce, nože, salát, kdo utírá stůl mokrým/suchým hadrem, kdo nese podsedačky do/z lesa, kdo počítá.). Týká se předškoláků, pokud je jich málo, zastoupí je mladší děti. Posledním bodem v ranním kruhu je počítání dětí (ten, kdo si vylosuje službu hrnečky, počítá celý den děti a dospělé). V letních měsících může být hospodaření a počítání dětí postaveno pouze na domluvě s učitelem.

- Následuje výprava do lesa/přírody nebo lesa v okolí školky a pobyt na zahradě

píseň: „*Voláme Liščata haló, haló, Lišcat je u nás tak málo, málo*“

pomocná píseň: „*Dokola, dokola, postavme se dokola*“

píseň: „*Vítáme tě, krásné ráno.*“

Obrázek 1: Píseň „*Vítáme tě krásné ráno*“

říkanka: „*Pod nohama pevná zem, nad hlavou jasné nebe, rukama tvořím tento den a v srdci mám slunce tebe.*“

říkanka: „*Ruce, ruce, ručičky, máte hezké prstíčky, máte hebké dlaně, zatleskáme na ně.*“

„*Dobré ráno Eliško.*“

říkanka: „*Slunce jako zlatý pták, vyletělo do oblak, a pak, ve svém zlatém voze kutálí se po obloze. Brzy z rána přijde k nám a já mu píseň zazpívám.*“

říkanka: „*Týden má sedm dní, sedm krásných dlouhých dní. Všechny se spolu dobře znají, ale nikdy se nepotkají. Jak se jeden po druhém, probouzejí na ten svět, jen si nechte vyprávět.*“

říkanka: „*Pondělí*“, „*Úterý*“, „*Středa*“, „*Čtvrtek*“, „*Pátek*“

9:10 (30) - 11:45 orientační

- Odchod do lesa, na vycházku. Před odchodem si děti dochází na toaletu. Poté se schází na zahradě, kde se počítají. S sebou si berou batohy, podsedáky (kdo má službu). Po počítání určení předních a zadních světýlek (dvojice, které mají rozlišováký, vpředu, vzadu), na cestě do lesa děti zpívají.
- Jestliže je program naplánován v blízkém okolí školky nebo ve školce na zahradě (altánku), nechávají si děti batůžky na svém věšáčku v altánu, kde poté probíhá i dopolední svačina.
- V lese probíhá uvítací kruh u Javoru a přivítání písní „*Bránu lesa odmykám*“ (odemknutí lesa), sundání rozlišováků do batohu učitelky. Ta následně určí „vůdce“ (každý den jiný), který jde vždy první, naviguje ostatní děti, kam mají jít (určuje cestu od čekacího místa k čekacímu místu). Cílem vždy nějaké místo v přírodě (př. U velikého smrknu, Šiškáček), které mají děti pojmenované. Přivítání s daným místem říkankou: „*Země se dotýkám*“, odložení batohů ke stromu, volná hra. Svolání dětí pomocí písně: „*Voláme Liščata haló, haló*“, hygiena (vlastní ručníky a voda od učitelů), píseň „*Bim bam, bim bam, na zvoneček*“ volá k svačině (každé dítě podsedák, z batohu pití a svačina) a říkadlo: „*Semínko, semínko*“ k popřání dobré chuti. Následuje volná hra, řízená činnost (program).

píseň: „*Bránu lesa odmykám, a teď všichni půjdem tam, hrát si zpívat tancovat, pod stromy se radovat.*“

říkanka: „*Země se dotýkám tichounce tiše, světlo ji přináším až z nebeské výše. Nes každý můj krok a nes moji tíhu, dej mi zde domov a dej mi sílu.*“

píseň: „*Voláme liščata haló, haló, Liščat je u nás tak málo, málo*“

píseň: „*Bim bam, bim bam, na zvoneček, cinká v trávě mraveneček, našel hrnek od dýně, volá děti k svačině.*“

říkanka: „*Semínko, semínko, dobrý den, jaký pak se ti zdál sen? Zdálo se mi o sluníčku, jak mě volá ven.*“

11:45 - 12:00 orientační

- Odchod z lesa. Svolání dětí písní „*Odcházíme, odcházíme*“, následuje pitný režim, nasazení batohů, píseň „*Had leze z díry*“ (do hada a počítání dětí). Je zvolen nový vůdce na čekací místa, na kraji lesa u Javoru závěrečný kruh a loučení písní: „*Bránu lesa*“

zamykám“ (zamykání lesa). Rozdání rozlišováků pro světýlka, u školky opět počítání dětí (píseň *„Had leze z díry“*).

- Neprobíhá v případě konání programu v blízkém okolí školky či na zahradě školky.

píseň: *„Odcházíme, odcházíme Liščata, lišáci, školka na nás čeká, školka na nás čeká, pospěš si, pospěš si?“*

píseň: *„Bránu lesa zamykám a do školky pospíchám, děkujem ti, lese milý, žes nás nechal pohrát chvíli.“*

12:00 - 13:00 *orientační*

- Příchod do školky. Batůžky děti věší na háčky v altánku, probíhá hygiena, převlékání (při potřebě vyměnit nějakou část oblečení), pití na stoleček.
- Při dřívějším příchodu do školky kvůli programu probíhá řízená činnost na zahradě školy, poté volná hra.
- Oběd s rituály. Písní *„Bim bam, bim bam, na zvoneček“* svolání dětí k obědu. Pomazání dlaní olejíčkem s písní *„Nastavíme ruce dlaně“*, zapálení svíčky s písní *„Písnička se zpívá“*, přečtení pohádky, poděkování pohádce písní *„Děkujem ti, pohádko“* a popřání dobré chuti říkankou: *„Silou země, obilí vyrostlo“* (děti se drží za ruce). Děti sedí na místech podle služby, kterou ten den mají a plní ji (rozdávání příborů, odnášení talířů). Polévku i hlavní jídlo nandává učitel, ale děti si ho samy posílají po obvodu stolu. Sedí u jednoho velikého stolu.

píseň: *„Bim bam, bim bam, na zvoneček, cinká v trávě mraveneček, našel hrnek od dýně, volá děti k svačině.“*

píseň: *„Nastavíme, ruce dlaně, olejíček dáme na ně. Máznu sem a máznu tuhle, dám si obě ruce k sobě. Ruce, prsty, dlaně olej patří na ně. Za chvíli se obejmou krásné, jemné, čisté jsou.“*

píseň: *„Písnička se zpívá, pohádka se povídá, a ten kdo rád poslouchá, krásné věci uhlídá.“*

píseň: *„Děkujem ti, pohádko, bylas tu jen na krátko, a teď už je čas, jít k obědu zas.“*

říkadlo: *„Silou země obilí vyrostlo, světlem slunce uzrálo, slunce a země díky Vám, že v jídle svém Vás přijímám.“* (popřání dobré chuti)

13:00 - 14:45 *orientační*

- Odpočinek, relaxace. Probíhá uspávání dětí, rituály spojené s odpočinkem – zatažení závěsů, pomazání olejíčkem, čtení pohádky, zpěv.

- Předškolka – pro starší děti (předškoláky), které nespí, možnost pobytu na zahradě. Probíhají relaxační aktivity kreslení, tvoření, hamaky v rododendronu nebo mohou poslouchat pohádku s mladšími dětmi (vypůjčení školkovské karimatky a deky)

14:45 - 16:15 orientační

- Probíhá svačina, volná hra a pobyt na zahradě, řízená činnost (přidělání, dodělávání), vyzvedávání dětí.

16:30

- Zavírání školky.

2.3 Metodické listy

Seznam metodických listů:

- Modré pondělí
- Zelené úterý
- Šedá středa
- Hnědý čtvrtek
- Žlutý pátek

2.3.1 Metodický list č. 1 Modré pondělí

Název a místo MŠ: LMŠ Lesmír, Liberec

Datum činnosti: 25. 7. 2022

Třída: Lišky, prostředí: les, heterogenní třída (4-6 let), 12 dětí (5 CH, 7 D)

1. Téma (popř. podtéma): Barvy v přírodě, Modré pondělí, Putování s modrou panenkou přírody

2. Rozvíjená vzdělávací oblast:

D a jeho psychika

D a jeho tělo

D a společnost

3. Konkrétní očekávané výstupy:

D zná stálá přechodová říkadla, písně a k nim daný jednoduchý pohyb

D dokáže pojmenovat alespoň 5 modrých věcí, které se vyskytují v přírodě

D dokáže zazpívat píseň „*Holka modrooká*“

D se snaží k písni „*Holka modrooká*“ znázornit jednoduché pohyby

D vytvoří vlastní návrh do domečku pro modrou panenku pomocí borůvek, vody a jaru na čtvrtku

4. Organizační formy:

Hromadná i individuální činnost dětí vložena do ranního kruhu v lese, který má stálý průběh

individuální činnost dětí v přírodě/lese

5. Uplatněné výchovné a vzdělávací metody:

vyprávění, zpěv + jednoduchý pohyb, nápodoba, v průběhu ranního kruhu průpravná říkadla, písně, která jsou užívána každý den

6. Hodnotící/evaluační metody:

individuální hodnocení dětí během dne, opakování během dne, kladení otázek, uspořádání výstavy

7. Pomůcky:

pomůcky v ranním kruhu - košík s pytlíkem s dřevěnými kuličkami (losování služby), roční strom, zalaminovaná stálá přechodová říkadla, písničky (pomůcka pro učitele)

pomůcky k tématu v ranním kruhu – modré šátky, modrá panenka, borůvky, švestka, modrá květina – hortenzie, obrázky modrých věcí v přírodě (nebe,

potok/řeka/moře/jezero, oči, motýlek,...); píseň „*Holka modrooká*“, obrázky k písni (zobrazeny části písničky), miska s vodou

pomůcky k aktivitám mimo ranní kruh - borůvky z lesa (i své ve skleničce), borůvková marmeláda, čtvrtky A4, dřevěná prkýnka, voda, jar, štětce, plastové mističky, ubrousky, noviny, voda na opláchnutí rukou, své ručníky (mají v batohu běžně), podsedačky

8. Postup realizace:

Časový průběh:	Činnosti učitelky a činnosti dětí:	Poznámky:
<p>Motivace</p> <p>Motivace 1) 5-10 minut</p>	<p>Ranní kruh - vlastní imaginace, vlastní program</p> <p>1. Modrá</p> <p>U klade otázky typu: <i>Co nás tento týden čeká? Co jsem si pro vás připravila? Co myslíte, o čem se tak budeme podle výzdoby v kroužku bavit?</i></p> <p>Návštěva modré barvy. U: „<i>Co vše můžeme najít v přírodě a je to modré?</i>“ Děti odpovídají.</p> <p>U: „<i>Podívá se někdo pod šátek? Kdo nás přišel navštívit? Kdopak to je?</i>“</p> <p>Děti: „<i>Modrá panenka!</i>“ Poslání modré panenky v kroužku. Druhá</p> <p>U poté obejde děti s miskou vody, kde si mohou smočit ruce.</p> <p>U: „<i>Panenka v košíku na něčem seděla. Podíváme se, co to bylo? Zjistíme?</i>“</p> <p>➔ Práce s obrázky</p>	<p>Tento den představení programu dětem, co se bude v nadcházejícím týdnu dít.</p> <p>U dbá na to, aby děti dávaly pozor a byly soustředěné. Dává si pozor na to, aby mluvila srozumitelně, stručně, jasně.</p> <p>U: „<i>Tento týden bude barevný, navštíví nás různé barvičky a dnes je to modrá!</i>“</p> <p>U v průběhu posílání řekne význam modré barvy (především v přírodě). Stručně, spíše shrnutí.</p>
<p>Motivace 2) 5-10 min</p>	<p>2. Sebrání ztracené části myšlenky modré panenky - obrázky k písničce „Holka modrooká“</p> <p>U: „<i>Pozor! Modrá panenka nám chce něco sdělit. Něco mi teď do ucha pošeptala. Chcete vědět, co to bylo? Ona nám prý něco chtěla sdělit k té modré barvě, ale po cestě za námi</i></p>	

<p>Motivace 3) 5-10 minut</p>	<p>musela tu myšlenku vytratit a nevzpomíná si, co to bylo. <i>Pomůžeme jí najít tu myšlenku?</i>“</p> <p>Kousek od ranního kruhu jsou poházené obrázky, na kterých jsou zobrazeny části z písně „<i>Holka modrooká</i>“. Každé D má za úkol rozběhnout se a přinést jeden obrázek (jednu část myšlenky) zpět do kruhu a držet si ho v ruce. U sdělí dětem, aby se na své obrázky podívaly. U se ptá, kdo má co na obrázku a zda je nenapadá, co nám chtěla modrá panenka sdělit. Děti odpovídají. U a děti se společně dopracují k odpovědi. Odkrytí písničky „<i>Holka modrooká</i>“</p> <p>➔ Píseň „<i>Holka modrooká</i>“</p> <p style="text-align: center;">PUTOVÁNÍ</p> <p>„<i>Modrá panenka nás dneska někam vyšle. Kam to bude? Kam se dnes podíváme?</i>“</p> <p><i>Panenka nám před odchodem ze školky sdělí, kam to bude. Ale činnost se dozvíme až na daném místě!</i>“</p> <p>V lese – „Šiškáček“</p> <p>3. Malování borůvkami</p> <p>U v lese svolá děti. Využití modré panenky z ranního kruhu. U: „Kamarádi, naše modrá panenka mi pošeptala, že by potřebovala pomoci. <i>Chcete vědět, co mi řekla? Ona by potřebovala, abyste nasbíraly borůvky a na bílé čtvrtky ji udělali borůvkové návrhy do jejího domečku! Co to</i></p>	<p>U dává pozor na to, aby každé dítě mělo obrázek a sebralo pouze jeden.</p> <p>Název pro program, který následuje po ranním kruhu.</p> <p>Varianta: U může využít hádanky s odpovědí šiška a děti hádají, odvozují, kam se půjde.</p> <p>U dbá na to, aby děti dávaly pozor a byly soustředěné. Dává si pozor na to, aby mluvila srozumitelně, stručně, jasně.</p>
-----------------------------------	--	--

	<p>znamená? Že namalujete borůvkami, co by se vám tak v jejím domečku líbilo, jak by to tam mohlo vypadat a podobně. Modrá panenka si pak vezme inspiraci, podívá se na vaše návrhy a podle toho si to v domečku vyzdobí! A pozor! Podmínkou je modrá – borůvková – barva, jelikož je to modrá panenka a chce mít vše v této barvě. To znamená malovat pouze borůvkami.“</p> <p>➔ Borůvkoví návrháři</p>	
<p>Aktivita: Aktivita 1) 5-10 minut</p> <p>Aktivita 2) 15-20 minut</p>	<p>Ranní kruh</p> <p>1. Modrá</p> <p>Práce s obrázky</p> <p>D si z košíčku vytáhne obrázek a poté řekne celou větou, co si vybral. Ne všichni, jen některé děti.</p> <p>Př. D si vytáhne motýlka z vlny, sdělí, co si vybralo a ostatní děti kontrolují správnost – U s nimi pojem vytleskává, aby je zapojila „mo-tý-lek“.</p> <p>2. Píseň: „Holka modrooká“</p> <p>Práce s obrázky (části myšlenky) – U: „Kdo má židli, dá ji nad hlavu. Kdo má potok, dá ho nad hlavu.“ Tímto způsobem projdeme všechny obrázky.</p> <p>U: „Teď zkuste najít kamarády se stejným obrázkem a postavte se k sobě.“ Poté druhá U od dětí obrázky vybere. V kruhu jsou připraveny zalaminované stejné obrázky, které měly děti, ale ve větší velikosti a podle</p>	<p>U zapojí děti, které si nic nelosují do aktivity tím, že společně vždy slovíčko vytleskají. Díky tomu jsou stále soustředěné a spolupracují. Košíček je umístěn uprostřed kruhu, kam si děti chodí obrázky vytahovat.</p> <p>Více možných variant: Při aktivitě s obrázky může U využít práci ve skupinkách. Každá skupina svoji barvu, hledají obrázky, označené jejich barvou, poté z nich skládají děj.</p>

	<p>počtu, který potřebujeme k dané písničce. Úkolem dětí je seřadit obrázky tak, jak si myslí, že je to v písničce (<i>Víme, že se s písní již setkaly, kdyby ne, nic se neděje a mohou dát podle sebe</i>). U vyvolává jednotlivé děti, které rovnají obrázky za sebe. U zpívá pomalu píseň, děti se mohou přidávat a sledují obrázky. Pokud jsou někde v ději chyby, tak v průběhu zpěvu přerovnáme obrázky tak, aby byl děj písně správně.</p> <p><i>Jednoduché pohyby – podle obrázků – každý obrázek má svůj daný pohyb</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>holka modrooká</i> – panenka → ruce v bok, podřep v kolenou 2x, natočení doprava, doleva • <i>židle</i> – podřep, prstíkem „nene“ • <i>potok</i> – vlnky rukou ze strany na stranu před tělem • <i>voda</i> – zatočíme se dokola • <i>oči</i> – ukazujeme na oči • <i>hastrmánek</i> – děláme „kašpárka“, dlaně vedle hlavy – třeseme jimi • <i>copánek</i> – taháme za copánek • <i>velká voda</i> – opíšeme rukama kruh před tělem • <i>uplakané oko</i> – ruce v pěst, kroutíme pěstmi před očima <p>U dětí naučí jednoduchý elementární pohyb k písni. Slouží k tomu obrázky s dějem písně z předešlé aktivity. U vždy předvádí a děti opakují.</p>	<p>Pokud by aktivita bylo jen pro starší děti, využila bych nácviku jednoduchých pohybů podle jednotlivých obrázků, které děti mají. Dělá pohyb jen podle svého obrázku. Dělá pohyb, když se zpívá jeho část písně. Děti se stejným obrázkem mohou jít k sobě.</p> <p>Pokud by byly ve třídě převážně mladší děti, volila bych zkrácenou verzi písně. U sdělí dětem, že se naučí jednoduché pohyby k písničce. Vždy ukáže obrázek nebo druhá U a předvede pohyb.</p> <p>Před tím, než U začne s písní</p>
--	---	---

<p>Aktivita 3) 30-45 minut</p>	<p>Zpěv písně s jednoduchými pohyby U zpívá píseň a předvádí pohyby, děti se přidávají. U zpívá pomalu, aby děti stíhaly předvádět dané pohyby. Opakujeme alespoň dvakrát.</p> <p style="text-align: center;">PUTOVÁNÍ</p> <p><i>„Dorazili jsme na místo, kde bude činnost probíhat.“ U prozradí, co se bude dít.</i></p> <p>V lese – „Šiškáček“</p> <p>3. Borůvkoví návrháři</p> <p>Tuto aktivitu dělají najednou max. čtyři děti, kvůli místu na podložce (dřevěná prkýnka). U rozdá dětem mističky na borůvky. Děti se jdou porozhlédnout po borůvkách s druhou U nebo ve vzdálenosti takové, aby byly v dohledu. U má připravenou variantu, že pokud nejsou borůvky v lese, má přichystané své a k tomu ve sklenici rozmačkané borůvky (domácí neslazená marmeláda). Každé D, které tvoří, má své prkýnko, štětec, borůvky a trochu marmelády, podsedák a do dvojice misku s vodou, jarem. Poté malují pomocí borůvek, vody, a jaru své návrhy pro modrou panenku. Když má dítě hotovo, nechá svůj výtvar na daném místě zaschnout a může pokračovat ve volné hře. Strídání s dalšími dětmi.</p>	<p>s pohybem, tak se ujistí, že děti mají kolem sebe dostatek prostoru.</p> <p>Mezitím, co čekají děti na místo, mají volnou hru. Na borůvky nemusí jít všechny děti najednou. Chodí tak, aby byly připravené, až na ně přijde řada. Pro mladší děti možnost využití většího formátu čtvrtky. Musí být ale spojena dvě prkýnka pro podklad nebo aktivita prováděna na zemi (rovnějším povrchu).</p>
------------------------------------	--	---

<p>Závěr, evaluace:</p> <p><i>V průběhu dne</i></p> <p>5 minut</p> <p>5 minut</p> <p>10 minut</p>	<p>Ranní kruh</p> <p>1. Modrá</p> <p>Opakování v průběhu dne. Při vycházce - Co všechno uvidíme a bude to modré? Před školkou se U ptá dětí, kolik kdo napočítal modrých věcí.</p> <p>Práce s obrázky</p> <p>U obejde děti s košíčkem, kam vrátí zpět obrázky. Ptá se jich, zda by dokázaly vyjmenovat všechno, co bylo v košíčku.</p> <p>2. Píseň „Holka modrooká“</p> <p>Zpěv písně s elementárním pohybem. Na závěr každý, kdo drží panenku, může říct, co se mu vybaví, když se řekne modrá, co ho zaujalo/nezaujalo, bavilo v ranním kruhu.</p> <p style="text-align: center;">PUTOVÁNÍ</p> <p>V lese – „Šiškáček“</p> <p>3. Borůvkoví návrháři</p> <p>Když mají všechny děti své návrhy hotové, probíhá výstava pro modrou panenku. U se ptá dětí, jaký návrh je nejvíce zaujal a proč. Také jak se tvořilo jim samotným, zda se jim návrhy povedly/nepovedly, co se stalo s barvou od borůvek, když se smíchala s jarem. Odpovídají celou větou. Poté si prohlíží návrhy panenka a komentuje je.</p>	<p>U dbá na to, aby dítě odpovídalo celou větou a ostatní mu neskákaly do řeči.</p> <p>D se snaží zpívat a zároveň praktikovat elementární pohyb.</p> <p>Výstava je uspořádaná v lese. Každé D si prohlédne všechny návrhy a poté může okomentovat (proč vybralo zrovna tento návrh, co ho na něm zaujalo, co nezaujalo, atd.).</p>
---	--	---

Obrázek 2: Ranní kruh modrý

Obrázek 3: Výsledek činnosti „Borůvkovi návrháři“

2.3.2 Metodické listy č. 2 Zelené úterý

Název a místo MŠ: LMŠ Lesmír, Liberec

Datum činnosti: 26. 7. 2022

Třída: Lišky, prostředí: les, heterogenní třída (4-6 let), 10 dětí (6 CH, 4 D)

- 1. Téma (popř. podtéma):** Barvy v přírodě, Zelené úterý, Putování se zelenou panenkou přírody
- 2. Rozvíjená vzdělávací oblast:**
  - D a jeho psychika
  - D a jeho tělo
  - D a společnost
- 3. Konkrétní očekávané výstupy:**
  - D zná stálá přechodová říkadla, písně a k nim daný jednoduchý pohyb
  - D dokáže pojmenovat alespoň 5 zelených věcí, které se vyskytují v přírodě
  - D dokáže zazpívat píseň „*Travička zelená*“ a snaží se po U opakovat jednoduchý pohyb
  - D využívá hudební nástroj (dřívka, kamínky, klacíky, rolničky, triangl, bubínek)
  - D vytvoří ze zelených přírodnin vytloukávanou batikou na látku
- 4. Organizační formy:**
  - Hromadná i individuální činnost dětí vložena do ranního kruhu v lese, který má stálý průběh
  - individuální činnost dětí v přírodě/lese (následně odpoledne ve školce), pomoc učitelů (asistence)
- 5. Uplatněné výchovné a vzdělávací metody:**
  - vyprávění, zpěv + jednoduchý pohyb, nápodoba, v průběhu ranního kruhu průpravná říkadla, písně, která jsou užívána každý den
- 6. Hodnotící/evaluační metody:**
  - individuální hodnocení dětí během dne, opakování během dne, kladení otázek, výstava vysněné zahrady – pozorování a diskuze
- 7. Pomůcky:**
  - pomůcky v ranním kruhu* - košík s pytlíkem s dřevěnými kuličkami (losování služby), roční strom, zalaminovaná stálá přechodová říkadla, písničky (pomůcka pro učitele)

pomůcky k tématu v ranním kruhu – dřevěná ošatka s hudebními nástroji (kamínky, dřívka, rolničky, triangel, bubínek), zelené šátky, zelená panenka, jablko, papírová rosnička, hroznové víno, okurka, píseň „Travička zelená“

pomůcky k aktivitám mimo ranní kruh - dřevěná prkýnka, kladívka, několik druhů zelených přírodnin (listy, kapradiny, tráva, květiny – stonky, jehličí), zelená látka, nastříhaná bílá látka z prostěradla, noviny, nůžky, podsedáky

8. Postup realizace:

Časový průběh:	Činnosti učitelky a činnosti dětí:	Poznámky
<p><i>Motivace</i></p> <p><i>Motivace 1)</i></p> <p><i>5 minut</i></p>	<p>Ranní kruh - vlastní imaginace, vlastní program</p> <p>1. Zelená</p> <p>U klade otázky typu: <i>Jaká barvička nás navštívila včera? Co myslíte, jaká to bude dnes?</i> -> výzdoba ranního kruhu v zelené barvě.</p> <p>Návštěva zelené barvy! U: „<i>Co vše můžeme najít v přírodě a je to zelené? Co vás napadne, když se řekne zelená?</i>“ Děti odpovídají.</p> <p>Následně U pověří nějaké D, aby se podívalo nedaleko do trávy. U: „<i>Kdo to je?</i>“ Děti: „<i>Zelená panenka!</i>“ U: „<i>Ano, je tu a stráví s námi celý den.</i>“</p> <p>Poslání panenky v kroužku.</p> <p>U dětem ukáže, jaké další zelené příklady má s sebou. Např. okurka (zelenina), jablko, hroznové víno (ovoce), papírová žába (živočich).</p> <p>U: „<i>Najdete kolem nás něco zeleného?</i>“</p> <p>➔ Zelené přírodniny</p>	<p>U dbá na to, aby děti dávaly pozor a byly soustředěné. Dává si pozor na to, aby mluvila srozumitelně, stručně, jasně.</p> <p>Zelenou panenku si posílají v kroužku. Mohou pohladit, něco jí říct. U v průběhu posílání řekne význam zelené barvy (především v přírodě). Stručně, spíše shrnutí.</p>

<p>Motivace 2) 2-5 minut</p>	<p>2. Hudební nástroje a píseň „Travička zelená“</p> <p>U: „Zelená panenka nás prosí o pomoc! Prý je všude suchá tráva, a aby byla hezky zelená a také nám povyrosla, potřebujeme co?“ Děti: „Aby přšelo, déšť!“ U: „Správně. Bohužel máme ale prázdnou konvici i sudy na vodu a to by bylo i tak málo na všechnu travičku v okolí. Budeme muset ten déšť přivolat jinak. Napadá vás něco?“ Děti vymýšlí a odpovídají. U: „ Zelenou panenku napadlo!“</p> <p>➔ Hudební nástroje</p> <p>U: „Jé a déšť bychom mohli přivolat i takovou písničkou. Už to někdo z vás i říkal.“ Děti okamžitě napadne.</p> <p>➔ píseň „<i>Prší, prší</i>“</p>	
<p>2-5 minut</p>	<p>U: „Travička už kolem určitě hezky roste a zelená se. Je a já si vzpomněla ještě na jednu krásnou písničku, kterou bychom mohli té travičce společně zazpívat. Ta by se jí určitě moc líbila. Uhádnete, kterou mám na mysli?“ Děti: „Travička zelená.“ U: „Výborně! Tak jdeme na ni?“</p> <p>➔ Píseň „<i>Travička zelená</i>“</p> <p style="text-align: center;">PUTOVÁNÍ</p> <p><i>„Zelená panenka nás dnes také někam vyšle. Kam to bude? Co si pro nás nachystala? Panenka nám před odchodem ze školy sdělí, kam to bude. Ale činnost se dozvíme až na daném místě!“</i></p>	<p>Název pro program, který následuje po ranním kruhu.</p> <p>Varianta: U může využít hádanky s odpovědí smrk/jehličí a děti hádají, odvozují, kam se půjde.</p>

<p>Motivace 3) 5 minut</p>	<p>V lese – palouček „U velikého smrku“</p> <p>3. Vytloukávaná batika</p> <p>U v lese svolá děti. Využití zelené panenky z ranního kruhu. Barví přírodniny? Zjistěte to. Pro zelenou panenku vytvořit vysněnou zahradu.</p> <p>U: „Zelená panenka se vás ptá, zda jí pomůžete vybudovat její vysněnou zahradu! Co na to říkáte? Zvládnete to?“</p>	
<p>Aktivita: Aktivita 1) 5-10 minut</p> <p>Aktivita 2) 15-20 minut</p>	<p>Ranní kruh</p> <p>1. Zelená</p> <p>Zelené přírodniny</p> <p>Děti se rozběhnou mimo ranní kruh a donesou jednu věc, která je zelená. Poté každý řekne, co zeleného našel.</p> <p>2. Práce s hudebními nástroji a píseň: „Travička zelená“</p> <p>Práce s hudebními nástroji</p> <p>V košíčku připraveny hudební nástroje (dřívka, rolničky, kamínky, triangel, bubínek). U obchází děti a každý si vybere jeden hudební nástroj. Děti nástroji znázorní déšť.</p> <p>U dává pokyny a děti podle toho hrají na nástroje.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Nejprve jen tak lehce mrholí. Děti hrají jemně na nástroje, pomalu. 2. Začíná pršet trochu více. Děti přidávají na síle a rychlosti. 3. Prší hodně! Děti hrají hlasitě a rychle na nástroje. Nejhlasitěji, nejrychleji. 4. Déšť slábne, prší méně. Děti hrají 	<p>D odpovídá celou větou, ostatní mu neskáčou do řeči. Děti se soustředí, poslouchají ostatní.</p> <p>U kontroluje, aby každé D mělo jeden nástroj.</p>

	<p>silně a rychle.</p> <p>5. Opět už jen mrholí. Děti hrají jemně na nástroje, pomalu.</p> <p>6. Pokud aktivita děti baví, opakujeme nebo vymýšlíme další varianty – př. Začínají hrát pouze dřívka, přidávají se kamínky, poté triangl, rolničky a nakonec bubínek.</p> <p>➔ Píseň „<i>Prší, prší</i>“ za doprovodu hudebních nástrojů. Poté určené D vybere od ostatních hudební nástroje zpět do košíčku.</p> <p><i>Píseň „Travička zelená“</i></p> <p>U začne zpívat píseň „<i>Travička zelená</i>“. Předvádí u toho jednoduché pohyby.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>travička zelená</i> – spojené dlaně před tělem a děláme, že roste travička, vlníme rukama od hrudi nahoru • <i>to je moje potěšení</i> – vrtíme tělem • <i>to je moje peřina</i> – děláme, že se přikrýváme peřinou • <i>když si smyslím, na ni sednu</i> – nejprve zdvyžený prstík, podřep • <i>když si smyslím, na ni lehnu</i> – nejprve zdvyžený prstík, dlaně spojené vedle hlavy, položíme na ně hlavu <p>Děti se přidávají a opakují po U. U zpívá pomalu, aby děti stíhaly předvádět i dané pohyby. Opakujeme.</p>	<p>U praktikuje jednoduché pohyby k písničce.</p> <p>Před tím, než U začne s písni s pohyby, tak se ujistí, že děti mají kolem sebe dostatek prostoru.</p>
--	---	--

<p>Aktivita 3) 60 minut</p>	<p style="text-align: center;">PUTOVÁNÍ</p> <p><i>„Dorazili jsme na místo, kde bude činnost probíhat.“ U prozradí, co se bude dít.</i></p> <p>V lese – palouček „U velkého smrku“</p> <p>3. Vytloukávaná batika</p> <p>Po cestě na dané místo U i děti nasbírají různé zelené přírodniny - rostliny, jehličí, listy atd. Na místě U připraví vše pro danou aktivitu. Prostře zelenou látku, na kterou děti dají posbírané přírodniny, připraví nůžky, noviny, látku, prkýnka, kladiva. Tuto aktivitu dělají najednou max. dvě děti, kvůli místu na podložce (dřevěná prkýnka). Na jedno D je jeden U, kvůli bezpečnosti. D si vybere přírodniny podle sebe. D si vezme kus látky a kladivo, přijde k U, klekne si k prkýnku, na kterém jsou připraveny noviny.</p> <p>Dvě varianty:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. D poskládá své vybrané přírodniny na noviny, přes ně položí látku, poté tluče kladivem přes látku. U asistuje, rovná, přidrží látku, pomáhá s tlučením, když nemá D takovou sílu, aby vylezla barva z přírodniny skrze látku. Dává pozor, aby se D nezranilo. Ve výsledku jsou zobrazeny vytloukané přírodniny na látku. 2. Symetrické obrázky. Na noviny položí D nejprve látku, na její polovinu poté své vybrané 	<p>Pokud činnost děti hodně baví, je možnost praktikovat na tzv. „předškolce“ (skupina předškoláků, kteří nechodí po obědě spát). Poté i s ostatními dětmi po spinkání.</p> <p>Nutná opatrnost při užívání kladiva.</p>
---------------------------------	--	---

	<p>přírodniny, druhou půlkou přírodniny překryje. Kladivem tluče přes látku. Po odkrytí se zobrazí vytloukané přírodniny symetricky na obou polovinách látky.</p> <p>Střídání dětí.</p>	
<p>Závěr, evaluace:</p> <p><i>V průběhu dne</i></p> <p><i>5 minut</i></p> <p><i>5 minut</i></p> <p><i>15 minut</i></p>	<p>Ranní kruh</p> <p>1. Zelená</p> <p>Opakování v průběhu dne. Jaké odstíny zelené v přírodě objevíme? S dětmi U pozoruje, diskutuje.</p> <p>2. Píseň „Travička zelená“</p> <p>Zpěv písně s jednoduchým pohybem. Děti se snaží opakovat pohyby po U. U pochválí děti.</p> <p>Na závěr každý, kdo drží panenku, může říct, co se mu vybaví, když se řekne zelená, co ho zaujalo/nezaujalo, bavilo/nebavilo v ranním kruhu.</p> <p style="text-align: center;">PUTOVÁNÍ</p> <p>V lese – palouček „U velkého smrku“</p> <p>3. Vytloukávaná batika</p> <p>U klade otázky: <i>Zjistili jste, jak barví přírodniny? Mají stejné nebo různé odstíny? Barví všechny přírodniny?</i></p> <p>Když mají všechny děti své batiku hotovou, probíhá akce vysněná zahrada pro zelenou panenku. U vytvoří na zemi kruh z krepového papíru, do kterého děti položí své batiky.</p> <p>Děti vytvořenou zahradu obchází, prohlíží si. U může dopomoci kladením</p>	<p>U dbá na to, aby dítě odpovídalo celou větou a ostatní mu neskákaly do řeči.</p> <p>D se snaží zpívat a zároveň praktikovat daný pohyb.</p> <p>Mluví jen ten, kdo má v ruce zelenou panenku.</p> <p>Děti se otázkami zklidní, začnou se soustředit. Mají u sebe své batiky.</p> <p>Akce vysněná zahrada je uspořádaná v lese na paloučku.</p>

otázek: *Co vás na zahradě zaujalo? Jak se vám tvořilo? Co se líbí/nelíbí? Co tam roste? Bude se panence líbit?*

Nakonec U s dětmi zavolají zelenou panenku, aby se podívala, co vytvořily a zda je to podle jejích představ. Zelená panenka se v náručí U prochází kolem zahrady. Tu si pečlivě prohlíží a popisuje, jak se jí líbí, co ji potěšilo atd. Zelená panenka poděkuje za krásný den a rozloučí se s dětmi. Pochválí je, že její požadavek splnily a tak od U ve školce obdrží zelený puntík na kartičku.

Obrázek 4: *Ranní kruh zelený*

Obrázek 5: *Výsledek činnosti „Vytloukávaná batika“*

2.3.3 Metodický list č. 3 Šedá středa

Název a místo MŠ: LMŠ Lesmír, Liberec

Datum činnosti: 27. 7. 2022

Třída: Lišky, prostředí: les, heterogenní třída (4-6 let), 14 dětí (8 CH, 6 D)

1. **Téma (popř. podtéma):** Barvy v přírodě, Šedá středa, Putování s šedou panenkou přírody
2. **Rozvíjená vzdělávací oblast:**
  - D a jeho psychika
  - D a jeho tělo
  - D a společnost
3. **Konkrétní očekávané výstupy:**
  - D zná stálá přechodová říkadla, písně a k nim daný jednoduchý pohyb
  - D dokáže pojmenovat alespoň 5 šedých věcí, které se vyskytují v přírodě
  - D k sobě dokáže přiřadit stejné obrázky a spočítat je
  - D vytvoří z kamínků a dalších doplňkových přírodnin stavbu, dokáže spolupracovat
4. **Organizační formy:**
  - Hromadná i individuální činnost dětí vložena do ranního kruhu v lese, který má stálý průběh
  - Individuální i skupinová činnost dětí v přírodě/lese
5. **Uplatněné výchovné a vzdělávací metody:**
  - vyprávění, zpěv + jednoduchý pohyb, pohybová hra, konstruktivní hra, v průběhu ranního kruhu i průpravná říkadla, písně, která jsou užívána každý den
6. **Hodnotící/evaluační metody:**
  - individuální hodnocení dětí během dne, opakování během dne, kladení otázek, výstava – pozorování a diskuze
7. **Pomůcky:**
  - pomůcky v ranním kruhu* - dřevěná ošatka s hudebními nástroji (kamínky, dřívka, rolničky, triangel, bubínek), košík s pytlíkem s dřevěnými kuličkami (losování služby), roční strom, zalamínovaná stálá přechodová říkadla, písničky (pomůcka pro učitele)
  - pomůcky k tématu v ranním kruhu* – šedé šátky, šedá panenka, kamínky, krepové papíry v pytlíku, zalamínované obrázky šedých věcí, píseň „*Měl jsem myšku tanečnici*“
  - pomůcky k aktivitám mimo ranní kruh* - kamínky, různé přírodniny

8. Postup realizace:

Časový průběh:	Činnosti učitelky a činnosti dětí:	Poznámky:
<p>Motivace</p> <p>Motivace 1) 5 minut</p> <p>Motivace 2) 5 min</p>	<p>Ranní kruh - vlastní imaginace, vlastní program</p> <p>1. Šedá</p> <p>U se ptá dětí – <i>Jaká barvička nás navštívila včera a v pondělí? Co myslíte, jaká to bude dnes?</i> -> výzdoba ranního kruhu v šedé barvě. Návštěva šedé barvy!</p> <p>U: <i>“Co vše můžeme najít v přírodě a je to šedé? Co vás napadne, když se řekne šedá?”</i> Děti odpovídají.</p> <p>Následně U pověří nějaké D, aby došlo k většímu kameni, kde je ukryta šedá panenka. U: <i>“Kdo to je?”</i> Děti: <i>„Šedá panenka!“</i> Poslání v kroužku.</p> <p>U: <i>„Panenka také něco přinesla, podívejte – obrázky (slon, mrak, myš, kámen, osel, holub). Ale prý jich bylo více. Jenomže ráno, když byla na cestě k nám, byla mlha a nějaké poztrácela. Zkusíte pomoc a všechny je najít? Rozhlédněte se kolem sebe a přineste zpět ztracené!“</i></p> <p>➔ Práce s obrázky</p> <p>2. Pohybová hra „Kočka a myš“</p> <p>Píseň: <i>„Měl jsem myšku tanečnici“</i></p> <p>U: <i>„Co je ukryto v tomto pytlíku?“</i></p> <p>Vybrané D sáhne dovnitř a odpoví: <i>„krepáky“</i>. U: <i>„To jsou myší ocásky! Ale chybí jim tělíčka, tak ty myšky uděláme z vás! A kočky budou učitelé!“</i></p> <p>➔ Kočky loví myšky.</p>	<p>U dbá na to, aby děti dávaly pozor a byly soustředěné. Dává si pozor na to, aby mluvila srozumitelně, stručně, jasně.</p> <p>Šedou panenku si posílají v kroužku. Mohou pohladit, něco jí říct. U v průběhu posílání řekne význam šedé barvy (především v přírodě). Stručně, spíše shrnutí.</p>

PUTOVÁNÍ		
<p>Motivace 3) 5 minut</p>	<p>„Co nás čeká dnes? Kam to bude? Co si na nás vymyslela šedá panenka? Panenka před odchodem do lesa sdělí, kam se vydáme. Ale činnost, že se dozvíme až na místě!“</p> <p>V lese – „U potoka“</p> <p>3. Stavba z kamene</p> <p>U v lese svolá děti. Využití šedé panenky z ranního kruhu. U: „Jsme na místě, které je jedno z nejoblíbenějších šedé panenky. Ta si pro nás připravila činnost, kterou má hrozně ráda a sama se ji zúčastní (panence bude pomáhat U). <i>Chcete hádat? Co myslíte, že to je?</i> → Je to stavba z kamínků.“</p>	<p>Název pro program, který následuje po ranním kruhu.</p> <p>Varianta: U může využít hádanky s odpovědí potok a děti hádají, odvozují, kam se půjde.</p>
<p>Aktivita: Aktivita 1) 5-10 minut</p> <p>Aktivita 2) 15 minut</p>	<p>Ranní kruh</p> <p>1. Šedá</p> <p>Práce s obrázky</p> <p>U: „Pozor! Vždy můžete sebrat pouze jeden obrázek a přiřadit ho ke stejnému obrázku od šedé panenky v ranním kruhu.“</p> <p>Děti hledají obrázky a přiřazují je k těm v ranním kruhu. Vždy seberou pouze jeden, donesou ke správnému obrázku a mohou vyrazit znovu.</p> <p>2. Pohybová hra „Kočka a myš“</p> <p>Každé D si vytáhne krepový papír z pytlíku. Ten si zastrčí za kalhoty a vytvoří si tak ocásek. U vymezí prostor, kde je možné se pohybovat – hranice. Učitelé budou kočky, které chytají myšky. Pokud někdo z U sebere D ocásek, dřepne si. Kočky mají za úkol pochyťat všechny</p>	<p>Využití kočičky klapačky, dřevěná (klape pusou). U dětem znáročňuje na ruce jak dělá „klapy, klap“ a oni opakují. Pouze jednou rukou, druhá za zády.</p> <p>Pomůcka k aktivitě, aby sbíraly děti pouze po jednom obrázku.</p> <p>Dva učitelé – učitelka je kočička, učitel kocour.</p> <p>Pokud učitelé pochyťají všechny myšky, začíná nová hra. Vratíme dětem ocásky.</p>

<p>Aktivita 3) 60 minut</p>	<p>myšky – vzít jim ocásky. Hru opakujeme.</p> <p style="text-align: center;">PUTOVÁNÍ</p> <p>„Dorazili jsme na místo, kde bude činnost probíhat.“ U prozradí, co se bude dít.</p> <p>V lese – „U potoka“</p> <p>3. Stavba z kamene</p> <p>Aktivita bude probíhat v lese u potoka. Děti mohou stavět ve dvojicích/skupinkách. U řekne dětem hranice území, kde mohou budovat své stavby. Kameny/kamínky si nasbírají v přírodě a u potoka, kde jich je hodně. U potoka je s dětmi vždy jedna U. Děti si vyberou místečko pro stavbu a poté se můžou pustit do práce. Do svých staveb mohou děti využívat i jiné přírodniny, např. na různé detaily. Převažovat by ale měly kameny. Kdo má hotovo, může si volně hrát. Když mají hotovo všichni -> U svolá.</p>	<p>Aktivita je uspořádaná v lese u potoka se skalkou.</p> <p>U vybere předem místo, kde ví, že je mírná, mělká voda a u ní hodně kamínků.</p>
<p>Závěr, evaluace: <i>V průběhu dne</i></p> <p>5 minut</p>	<p>Ranní kruh</p> <p>1. Šedá barva</p> <p>Opakování v průběhu dne. Jaké odstíny zelené v přírodě objevíme? S dětmi U pozoruje, diskutuje.</p> <p>Práce s obrázky - přiřazování obrázků</p> <p>U se ptá dětí, zda jsou všechny obrázky v dané skupince stejné a není tam chyba. Spočítají, kolik obrázků má každá skupinka. Jedna skupinka obrázků = jedno D.</p> <p>2. Pohybová hra „Kočka a myš“</p> <p>U pochválí děti, že byly pěkně rychlé, mrštné myšky.</p>	<p>U dbá na to, aby dítě odpovídalo celou větou a ostatní mu neskákaly do řeči.</p> <p>Mluví jen ten, kdo má v ruce šedou panenku.</p>

<p>15 minut</p>	<p>Na závěr každý, kdo drží panenku, může říct, co se mu vybaví, když se řekne šedá, co ho zaujalo/nezaujalo, bavilo/nebavilo v ranním kruhu.</p> <p style="text-align: center;">PUTOVÁNÍ</p> <p>V lese – „U potoka“</p> <p>3. Stavba z kamene</p> <p>Když mají všechny děti své stavby hotové, U svolá děti na jedno místo. Otázky: <i>Bavilo vás stavění? Šlo vám to? Jste spokojeni? Společně s dětmi poté obchází stavby. U každé stavby děti hádají, či by mohla být, kdo ji postavil. Po uhodnutí, či stavba to je autoři mohou popsat, co postavili. Následně ostatní děti komentují, co se jim líbí, co je zaujalo, překvapilo. Šedá panenka poděkuje za krásný den a rozloučí se s dětmi. Pochválí je, že byly šikovní a obdrží od U ve školce šedivý puntík na kartičku.</i></p>	<p>Děti se otázkami zklidní, začnou se soustředit.</p>
-----------------	---	--

Obrázek 7: Ranní kruh šedý

Obrázek 6: Výsledek činnosti „Stavba z kamene“

2. 3.4 Metodický list č. 4 Hnědý čtvrtek

Název a místo MŠ: LMŠ Lesmír, Liberec

Datum činnosti: 28. 7. 2022

Třída: Lišky, prostředí: les, heterogenní třída (4-6 let), 12 dětí (6 CH, 6 D)

1. **Téma** (popř. podtéma): Barvy v přírodě, Hnědý čtvrtek, Putování s hnědou panenkou přírody
2. **Rozvíjená vzdělávací oblast:**
  - D a jeho psychika
  - D a jeho tělo
  - D a společnost
3. **Konkrétní očekávané výstupy:**
  - D zná stálá přechodová říkadla, písně a k nim daný jednoduchý pohyb
  - D dokáže pojmenovat alespoň 5 hnědých věcí, které se vyskytují v přírodě
  - D se snaží poznat pomocí hmatu hnědou přírodninu
  - D vytvoří frotáž kůry stromu
  - D dokáže malovat pomocí klacíku směsí hlíny s vodou
4. **Organizační formy:**
  - Hromadná i individuální činnost dětí vložena do ranního kruhu v lese, který má stálý průběh
  - Individuální i skupinová činnost dětí v přírodě/lese, následně ve školce
5. **Uplatněné výchovné a vzdělávací metody:**
  - vyprávění, zpěv + jednoduchý pohyb, nápodoba, v průběhu ranního kruhu i průpravná říkadla, písně, která jsou užívána každý den
6. **Hodnotící/evaluační metody:**
  - individuální hodnocení dětí během dne, opakování během dne, kladení otázek, výstava, pozorování a diskuze
7. **Pomůcky:**
  - pomůcky v ranním kruhu* - košík s pytlíkem s dřevěnými kuličkami (losování služby), roční strom, zalaminovaná stálá přechodová říkadla, písničky (pomůcka pro učitele)
  - pomůcky k tématu v ranním kruhu* – ošatka s hnědými přírodninami (kůra, klacíky, listy, šišky), hnědé šátky, hnědá panenka, čtvrtky A5, připínáčky, hnědé bločky na frotáž

pomůcky k aktivitám mimo ranní kruh - kyblíky, lopatky, hlína, voda, klacíky/štetce, ubrusy, čtvrtky A3/A1, hadříky

8. Postup realizace:

Časový průběh:	Činnosti učitelky a činnosti dětí:	Poznámky:
<p>Motivace</p> <p>Motivace 1) 5 minut</p> <p>Motivace 2) 5 min</p>	<p>Ranní kruh - vlastní imaginace, vlastní program</p> <p>1. Hnědá</p> <p>U se ptá děti – <i>Jaká barvička nás navštívila v pondělí, úterý a včera? Co myslíte, jaká to bude dnes?</i> -> výzdoba ranního kruhu v hnědé barvě.</p> <p>Návštěva hnědé barvy! U: „<i>Co vás napadne, když se řekne hnědá? Co v přírodě je hnědé?</i>“ Děti odpovídají.</p> <p>Následně U pověří nějaké D, aby došlo k určitému pařezu, za kterým je schovaná hnědá panenka. U:“<i>Kdo to je?</i> Děti: „<i>Hnědá panenka!</i>“ Poslání hnědé panenky v kroužku.</p> <p>U:“<i>Co to s sebou přinesla panenka?</i>“</p> <p>➔ Ošatka s hnědými přírodninami (aktivita)</p> <p>2. Frotáž kůry stromů</p> <p>U: „<i>Když byla ráno hnědá panenka na cestě za námi, tak si všimla, že některým stromům opadla kůra a jsou tam světlá místa (bíle čtvrtky, světle hnědé čtvrtky).</i>“</p> <p>Napadlo ji, že bychom mohli stromům pomoci a kůru domalovat!“</p> <p style="text-align: center;">PUTOVÁNÍ</p> <p>„<i>Kam nás vyšle hnědá panenka dnes? Co si na nás vymyslela?</i>“ <i>Panenka nám před</i></p>	<p>U dbá na to, aby děti dávaly pozor a byly soustředěné.</p> <p>Dává si pozor na to, aby mluvila srozumitelně, stručně, jasně.</p> <p>Hnědou panenku si posílají v kroužku - mohou pohladit, něco ji říct. U v průběhu posílání řekne význam hnědé barvy (především v přírodě). Stručně, spíše shrnutí.</p> <p>Název pro program, který následuje po ranním kruhu. Varianta: U může využít hádanky s odpovědí zahrada a děti hádají, odvozují, kam se půjde.</p>

<p>Motivace 3) 5 minut</p>	<p><i>odchodem do lesa sdělí, kam se vydáme. A činnost, že se tentokrát dozvíme hned“!</i></p> <p>V lese u školky, na zahrádce v altánku</p> <p>3. Malování hlínou</p> <p>U na zahrádce svolá děti. Využití hnědé panenky z ranního kruhu. U: „Dnes se nevydáme daleko. Budeme pouze v lese u školky nebo na zahrádce v altánku. Hnědá panenka má prý moc ráda skotačení s hlínou. Je to jedna z jejích oblíbených přírodnin. A my si také zaskotačíme! Proměníme se v malíře, kteří malují hlínou!“</p>	
<p>Aktivita: Aktivita 1) 5-10 minut</p> <p>Aktivita 2) 15 minut</p>	<p>Ranní kruh</p> <p>1. Hnědá</p> <p>Ošatka hnědých přírodnin</p> <p>V ošatce jsou různé hnědé přírodniny např. šiška, klacík, kůra, ořech, list. Jsou přehozeny šátkem. Každé D si sáhne do ošatky a vytáhne přírodninu. Poslepu zkouší hádat, co to je. U může využít i šátek přes oči, aby děti nenutilo se dívat. Pokud je více dětí, máme dvě ošatky s přírodninami. Dvě U obchází děti, každá z jedné strany.</p> <p>2. Frotáž kůry stromů</p> <p>U před začátkem ranního kruhu připíchne na stromy v blízkosti ranního kruhu bílé nebo světle hnědé čtvrtky. U rozdá dětem hnědé bločky. Děti se rozběhnou hledat „poškozené“ stromy, kde chybí kůra – znázorněno čtvrtkami. Každé D si vybere jeden strom se čtvrtkou a zůstane tam stát. Jejich úkolem je kůru domalovat tzv.</p>	<p>Pokud je více dětí, U neobchází děti, ale vyvolává toho, kdo si to bude chtít jít zkusit. Nemusí se vystřídat všechny děti.</p> <p>U vysvětlí stručně, jednoduše dětem, co to frotáž znamená.</p> <p>U obchází děti a kontroluje, jak se jim práce daří.</p>

<p>Aktivita 3) 60 minut</p>	<p>frotáží. To znamená, že přes čtvrtku přejíždí/dělají tahy bločkem a na povrch vylézá struktura kůry.</p> <p style="text-align: center;">PUTOVÁNÍ</p> <p><i>„Jsme na místě, kde bude činnost probíhat.“</i> U vysvětlí, co se bude dít.</p> <p>V lese u školky, na zahrádce v altánku</p> <p>3. Malování hlínou</p> <p>Nejprve je nutná výprava pro hlínu. U rozdává do dvojice jeden kyblíček a lopatku. Následuje výprava do lesa vedle školky, kde děti sbírají hlínu. U kontroluje, aby nebyla všechna hlína stejná (chce různé odstíny hnědé). Po návratu do školky, položí kyblíky s hlínou na stoleček v altánku. U vysvětlí, jak bude aktivita probíhat. Nedělají všichni najednou. Začne jedna skupinka dětí, po dokončení se střádají s dalšími dětmi. První skupinka si jde s druhou U vybrat svůj klacík na malování do lesíku u školky. Ostatní děti mají volnou hru na zahrádce. Mezitím U připraví v altánku stoleček na danou činnost. Ubrusy, čtvrtky, hadříky, voda na zředění hlíny, náhradní klacíky – různě široké a staré štětce na malování. Až se vrátí první skupinka dětí s klacíky z lesa, posadí se ke stolečku. U s pomocí dětí naředí různé druhy hlíny vodou. Každé D má svoji čtvrtku, klacík/štětec, hadřík. Uprostřed pro všechny různě barevné směsi hlíny s vodou. Následně děti mohou začít s malováním. Pokud má D hotovo, U</p>	<p>Pokud by malování klacíky šlo ztěžka, mohou děti využít štětce. Další varianta. Ve skupince k dispozici jedna veliká čtvrtka A1. Na čtvrtku děti nanesou směs hlíny s vodou a následně do toho malují. Vznikají bílá místa po tahu klacíkem. Nenanášet silnou vrstvu. Lepší varianta, pokud je ve třídě hodně dětí.</p> <p>Děti, na které přichází řada, chodí pro své klacíky do lesa s druhou U.</p>
---------------------------------	---	---

	<p>mu pomůže pověsit výtvar na šňůru kolíčky</p> <p>a může si volně hrát na zahradě.</p>	
<p>Závěr,</p> <p>evaluace:</p> <p><i>V průběhu dne</i></p> <p>5 minut</p> <p>5 minut</p>	<p>Ranní kruh</p> <p>1. Hnědá</p> <p>Opakování v průběhu dne. Všimáme si hnědé barvy kolem sebe. S dětmi U pozoruje, diskutuje.</p> <p>Ošatka hnědých přírodnin – Na závěr se děti ptáme, zda uhodly přírodninu, kterou si vylosovaly z ošatky. Jestli to bylo těžké/lehké.</p> <p>2. Frotáž kůry stromů</p> <p>U s dětmi obejde všechny stromy. Všimají si, pozorují, jak se jednotlivé frotáže liší. Každý strom má originální kůru.</p> <p>Na závěr každý řekne jednu věc, která ho dnes v kroužku zaujala, bavila/nebavila a proč.</p> <p style="text-align: center;">PUTOVÁNÍ</p> <p>V lese u školky, na zahrádce v altánku</p> <p>3. Malování hlínou</p> <p>U svolá děti k altánku. Otázky: <i>Bavilo vás malování hlínou? Jak jste si to užili?</i></p> <p>Přesun k vyvěšeným obrázkům dětí. Každé D může říct, co vytvořilo (zobrazilo na čtvrtku), zda se mu to povedlo/nepovedlo, jak je s tím spokojené. Děti se mohou průběžně chodit kochat svými výtvary. Vzájemně je komentovat a hodnotit.</p> <p>Hnědá panenka poděkuje za krásný den a rozloučí se s dětmi. Pochválí je a poděkuje, že si zkusily to, co má ráda.</p>	<p>U dbá na to, aby dítě odpovídalo celou větou a ostatní mu neskákaly do řeči.</p> <p>Mluví jen ten, kdo má v ruce hnědou panenku.</p> <p>Děti se otázkami zklidní, začnou se soustředit.</p> <p>Mluví vždy jen jedno D. Pokud děti tvoří ve skupinkách do směsi hlíny s vodou, vystaví poté výsledná díla na zemi. Po skočení všech skupin si jdou všichni tvorbu prohlédnout. Komentují, co kdo vytvořil, jak se jim to povedlo atd.</p>
15 minut		

	Od U děti obdrží hnědý puntík na kartičku.	Dobré místo silnější klacíky, aby vydržely viditelné tahy ve směsi.
--	--	---

Obrázek 8: Ranní kruh hnědý

Obrázek 9: Výsledek činnosti „Malování hlinou“

2.3.5 Metodický list č. 5   Žlutý pátek

Název a místo MŠ: LMŠ Lesmír, Liberec

Datum činnosti: 29. 7. 2022

Třída: Lišky, prostředí: les, homogenní třída (4-6 let), 10 dětí (4 CH, 6 D)

1. **Téma (popř. podtéma):** Barvy v přírodě, Žlutý pátek, Putování se žlutou panenkou přírody
2. **Rozvíjená vzdělávací oblast:**
  - D a jeho psychika
  - D a jeho tělo
  - D a společnost
3. **Konkrétní očekávané výstupy:**
  - D zná stálá přechodová říkadla, písňe a k nim daný jednoduchý pohyb
  - D dokáže pojmenovat alespoň 5 žlutých věcí, které se vyskytují v přírodě
  - D dokáže pracovat s šátkem jako padákem podle pokynu U
  - D vytvoří žlutý náramek
  - D pomaluje kamínek žlutou barvou na základě motivace
4. **Organizační formy:**
  - Hromadná, skupinová i individuální činnost dětí vložena do ranního kruhu v lese, který má stálý průběh
  - individuální činnost dětí v přírodě/lese
5. **Uplatněné výchovné a vzdělávací metody:**
  - vyprávění, zpěv + jednoduchý pohyb, nápodoba, v průběhu ranního kruhu i průpravná říkadla, písňe, která jsou užívána každý den
6. **Hodnotící/evaluační metody:**
  - individuální hodnocení dětí během dne, opakování během dne, kladení otázek, výstava, pozorování a diskuze
7. **Pomůcky:**
  - pomůcky v ranním kruhu* - košík s pytlíkem s dřevěnými kuličkami (losování služby), roční strom, zalaminovaná stálá přechodová říkadla, básničky, písničky (pomůcka pro učitele)
  - pomůcky k tématu v ranním kruhu* – žluté šátky/čtvrtky, žlutý šátek jako padák, žlutá panenka, žluté květiny, oboustranná lepicí páska, nůžky, proužky ze čtvrtky na základ náramků, nůžky, sešívačka

pomůcky k aktivitám mimo ranní kruh - kamínky, tempery, voda, mističky, vlhčené ubrousky, ubrousky, štětce, kusy kartonů nebo noviny, podsedáky

8. Postup realizace:

Časový průběh:	Činnosti učitelky a činnosti dětí:	Poznámky:
<p>Motivace Motivace 1) 5 minut</p>	<p>Ranní kruh</p> <p>1. Žlutá</p> <p>U se ptá dětí – <i>Jestli pak dáte dohromady, všechny barvičky, se kterými jsme se potkali od začátku týdne? Co myslíte, jaká to bude dnes?</i> -> výzdoba ranního kruhu ve žluté barvě.</p> <p>Návštěva žluté barvy! U: <i>„Co vás napadne, když se řekne žlutá? Co v přírodě je žluté? Děti odpovídají.</i></p> <p>Následně U pověří nějaké D, aby se podívalo pod šátek do košíčku. U: <i>“Kdo to je? Děti: „Žlutá panenka!“ Poslání žluté panenky v kroužku.</i></p> <p><i>Co to s sebou přinesla žlutá panenka?</i></p> <p>➔ Práce se žlutým šátkem</p>	<p>U dbá na to, aby děti dávaly pozor a byly soustředěné.</p> <p>Dává si pozor na to, aby mluvila srozumitelně, stručně, jasně.</p> <p>Žlutou panenku si posílají v kroužku - mohou pohladit, něco jí říct, pošeptat. U v průběhu posílání řekne význam žluté barvy (především v přírodě).</p> <p>Stručně, spíše shrnutí.</p>
<p>Motivace 2) 5 minut</p>	<p>2. Náramky</p> <p>U: <i>„Žlutá panenka na cestě za námi viděla krásné žluté květiny, neodolala a vytvořila si z nich žlutý náramek. Podívejte. Říkala si, že nějaké natrhá i pro vás, kdybyste si chtěli náramek také vyrobit. Co říkáte?</i></p> <p style="text-align: center;">PUTOVÁNÍ</p> <p><i>„Kam se dnes podíváme se žlutou panenkou? Co myslíte?“ Panenka před odchodem do lesa dětem sdělí, kam to bude. Ale činnost, že se dozvíme až na místě!“</i></p>	<p>Název pro program, který následuje po ranním kruhu.</p> <p>Varianta: U může využít hádanky s odpovědí</p>

<p>Motivace 3) 5 minut</p>	<p>V lese - na Lesním koupališti</p> <p>3. Malování na kamínky žlutou barvou (talisman)</p> <p>U na lesním koupališti svolá děti. Využití žluté panenky z ranního kruhu. U: „Dnes jsme dorazili na lesní koupaliště. A když je ten pátek, žlutá panenka chce, abyste si odnesli takový svůj talisman „žluťásek“ a měli tak na ni památku. Co to znamená? Že si vytvoříte svůj kamínek pro štěstí! Bude Vám připomínat žlutou panenku a především barvičku!“</p> <p>Otázky: „Co se vám vybaví, když se řekne žlutá? Co vám připomíná? Co si představíte pod žlutou barvičkou?“</p>	<p>koupaliště a děti hádají, odvozují, kam se půjde</p>
<p>Aktivita: Aktivita 1) 15-20 minut</p>	<p>Ranní kruh</p> <p>1. Žlutá</p> <p>Práce se žlutým šátkem</p> <p>Děti se chytí šátku po obvodu (kulatý). Pokud není šátek kulatý, nic se neděje. U s dětmi využívá šátek na různé způsoby.</p> <ol style="list-style-type: none"> Děti se drží šátek jednou rukou, tak aby byl mezi nimi napnutý. Stojí bokem k němu a chodí dokola na jednu stranu/na druhou stranu (vystřídání pravé/levé). Z chůze možno přejít do klusu. Děti stojí k šátku čelem, drží oběma rukama, paže mírně pokrčené. Třesou šátkem, dělají vlny rychle/pomalou. Děti stojí k šátku čelem, drží oběma rukama, paže mírně pokrčené. Na pokyn U zvedají nad hlavu a dolů se dřepem. U vybere pár dětí, kteří si 	<p>Práce jako s padákem. Děti si užívají variantu s míčky, když např. vypadnout ven. Proto několikrát opakujeme. Je možné přidávat a vymýšlet další a další způsoby. Záleží, jaká se sejde skupina dětí a jak je to baví. Od toho se odvíjí obtížnost.</p>

<p>Aktivita 2) 15 minut</p>	<p>dřepnou doprostřed pod šátek a ostatní děti zvedají šátek nad hlavu a dolu se dřepem. Obměna dětí pod šátkem.</p> <p>4. Děti stojí k šátku čelem, drží oběma rukama, ruce natažené. U hlásí jména dětí, které si vymění místa – proběhnou pod šátkem.</p> <p>5. Děti stojí čelem k šátku, drží oběma rukama, paže mírně pokrčené. Na šátek položíme pěnový míček. Děti na pokyn U třesou šátkem, zvedají nahoru/dolu. Snaží se, aby míček nevytáhl. U může přidat další míček.</p> <p>2. Náramky</p> <p>U před začátkem ranního kruhu připraví různé druhy žlutých květin na žluté šátky, čtvrtky či jiný podklad. Květiny jsou na podkladech rozmístěny kolem ranního kruhu, každá květina své stanoviště. U rozdá každému D bílý proužek vystřižený ze čtvrtky, který slouží jako základ náramku. U také každému D nalepí na čtvrtku oboustrannou lepicí pásku. Poté děti libovolně chodí po stanovištích a lepí si na svůj náramek různé květiny, jejich části. Pokud jsou se svým náramkem spokojeni, U jim ho sešívačkou přicvakne na ruku nebo jen konce proužku k sobě a mohou ho darovat mamince, babičce.</p> <p>PUTOVÁNÍ</p> <p><i>„Jsme na místě, kde bude činnost probíhat.“</i> <i>U prozradí, co se bude dít.</i></p>	<p>Variantu s již natrhanými květinami volí U proto, že ranní kroužek se praktikuje v lese u školky, kde se květiny tolik nevyskytují.</p>
---------------------------------	--	--

<p><i>Aktivita 3)</i> <i>30-45 minut</i></p>	<p>V lese - na Lesním koupališti</p> <p>3. Malování na kamínky žlutou barvou (talisman)</p> <p>U se s dětmi sejde na plácku na lesním koupališti. Vysvětlí, jak bude aktivita probíhat. Nejprve je potřeba najít vhodné kmínky, poté připravit místečko na malování a následně může D začít. U se s dětmi půjde podívat po nějakých kamínkách i mimo koupaliště. Je připravena, že pokud žádný hezký kamínek nenajdou, má připravené s sebou. Každému D přidělí podsedák, tenký štětec, mističku s vodou a kus kartonu na tempery. D si tempery nandá na karton, ale před U. Nechceme, aby jimi děti zbytečně plácaly. Děti mají na výběr z různých odstínů žluté barvy a také bílé. D poté zaujme své místečko na plácku, posadí se na podsedák, vedle sebe má mističku s vodou, štětec a karton s temperami. Pokud je D uvelebeno, může začít pracovat na svém talismanu „žluťásku“. U má připravené vlhčené ubrousky nebo vodu na opláchnutí rukou po aktivitě. Pokud je někdo hotov, odnese svůj talisman U, aby barva hezky zaschla, a může si volně hrát.</p>	<p>U dětem ukáže a popíše svůj talisman. Řekne, jak nad tím přemýšlela ona. Příklad, U: „Můj talisman se jmenuje Léto, protože žlutá barva mi léto hodně připomíná. V létě miluji rozkvetlé květiny na louce, a proto jsem na svůj kamínek namalovala květiny.“ Naopak nemusí U ukazovat vůbec nic a může tvořit až s dětmi. Záleží na tom, jaká skupina dětí se nám sejde. Mistička na vodu a karton s barvami může být do dvojice. Možno dělat více talismanů, pokud aktivita děti baví.</p>
<p>Závěr, hodnocení: <i>V průběhu dne</i></p>	<p>Ranní kruh</p> <p>1. Žlutá</p> <p>Opakování v průběhu dne. Všimáme si žluté barvy kolem sebe. S dětmi U pozoruje, diskutuje.</p>	<p>U dbá na to, aby dítě odpovídalo celou větou a ostatní mu neskákaly do</p>

5 minut	<p>Práce se žlutým šátkem</p> <p>U se ptá děti: <i>Bavila vás práce s šátkem? Co nejvíce/nejméně? Bylo to obtížné/lehké?</i></p>	řeči.
5 minut	<p>2. Náramky</p> <p>Nakonec každé D ukáže svůj náramek v kroužku. Může ho popsat, proč tam má právě tyto květiny, proč jich je na náramku hodně/málo atd. Také pro koho náramek je a jestli se mu práce povedla/nepovedla.</p> <p>Na závěr každý, kdo drží panenku, může říct, co ho v ranním kroužku zaujalo/nezaujalo, bavilo/nebavilo nebo co se mu vybaví jako první, když se řekne žlutá.</p>	<p>Pokud někdo náramek ukázat nechce, nemusí.</p> <p>Mluví jen ten, kdo má v ruce žlutou panenku.</p>
15 minut	<p style="text-align: center;">PUTOVÁNÍ</p> <p>V lese na Lesním koupališti</p> <p>3. Malování na kamínky žlutou barvou (talisman)</p> <p>Když mají všechny děti své talismany hotové, U svolá děti na jedno místo, kde jsou již připraveny podsedáky do kruhu. Každé D zaujme jedno místo a posadí se.</p> <p>Otázky: <i>Líbilo se vám tvořit talismany? Už jste někdy malovali na kamínky?</i></p> <p>U nachystá všechny kamínky doprostřed kruhu, aby na ně každé D vidělo. Sedí tam s nimi i panenka. U vždy vybere jeden kamínek a ptá se dětí, čím je. Autor kamínku představí svůj talisman. U se může doptávat otázkami: <i>Má tvůj talisman nějaké jméno? Co je na něm</i></p>	<p>Děti se otázkami zklidní, začnou se soustředit.</p> <p>Když D popisuje svůj talisman, ostatní se snaží být potichu a dávat pozor. Děti se ke kamínku po představení autorem mohou také vyjádřit.</p>

	<p><i>zobrazeno?</i></p> <p>Na závěr žlutá panenka poděkuje za krásný den a rozloučí se s dětmi. Pochválí je, jak moc se jim talismany povedly. Od U ve školce obdrží žlutý puntík na kartičku.</p>	
--	---	--

Obrázek 11: Ranní kruh žlutý

Obrázek 10: Výsledky činnosti „Talisman“

2.4 Zhodnocení programu

Jak už bylo zmíněno, cílem bakalářské práce bylo navrhnout, zrealizovat a zhodnotit vlastní program. V nadcházející kapitole je proto sepsáno mé osobní hodnocení programu a citováno hodnocení programu učiteli.

2.4.1 Hodnocení učitelů

Reflexe na týdenní působení Moniky Ješetové v LMŠ Lesmír učiteli:

„Monika se zapojila do výchovně vzdělávacího procesu v Lesní mateřské školce Lesmír velice aktivně. Před praxí samotnou se na vlastní žádost zúčastnila několika náhledových dnů. Nejen díky tomu, ale i díky dřívější praxi v LMŠ Lesmír se velice rychle zorientovala v místních zvyklostech, poznala blíže děti a načerpala inspiraci pro vlastní týdenní program se specifiky lesní a waldorfské pedagogiky. S pedagogy svůj program konzultovala a vědomě přistupovala k jejich zkušenostem. Velmi oceňuji její přizpůsobivost a adaptabilitu na náročný venkovní terén za proměnlivého počasí. Na spontánní reakce dětí dovedla reagovat pohotově, přičemž neustrnula na svém předem vytvořeném programu, ale projevila i značnou schopnost improvizace.

Také bych zdůraznila její schopnost sebereflexe a pozitivního přístupu v řešení nastalých situací.

Její týdenní program byl živý a dětmi dobře obecně dobře přijímaný. S dětmi si poměrně snadno vytvořila bližší vazby a tak se děti ve školce cítily lépe a bezpečněji. Její přítomnost prospěla k dobrému klimatu ve třídách, mezi pedagogy LMŠ i pro její smysl pro spolehlivost.

Pro mne osobně byla spolupráce s Monikou radostně prožitým letním týdnem v LMŠ.“ Pedagog, LMŠ, Helena

„Monika připravila pro děti z LMŠ Lesmír týdenní program na téma barvy. V heterogenní skupině bylo každý den kolem 10-15 dětí ve věku od 4 do 6 let. Monika vedla samostatně ranní kruhy, za využití říkadel, písniček a průpovědí, která využíváme každý den. Děti tak zažily pocit jistoty a známého rytmu. Dále měla připravené hlavní činnosti, které se odehrávaly v prostředí lesa či školky. Na začátku dne vždy motivovala děti pomocí figurky - barevné panenky. Každý den nás provázela jiná barva a jiné činnosti, rozvíjející v

dětech jemnou i hrubou motoriku, imaginaci, diferenciaci barev i spolupráci.

Činnosti na sebe dobře navazovaly, byly pěkně promyšlené a zpracované. U dětí předškolního věku je potřeba mít na paměti, že jejich pozornost nevydrží na všechny činnosti v ranním kruhu, a proto je potřeba se umět dětem přizpůsobit a umět zaimprovizovat, nechat se vést fantazií svou i dětí, to se Monice dařilo každým dnem lépe. Jediné co bych doporučil, dávat si občas pozor na odborná slova, kterým děti nemusí vždy rozumět – umět je vysvětlit. Tuto věc jsme s Monikou reflektovali na konci dne.

Program děti bavil a velmi se jim líbily vytvořené panenky, které nás doprovázely každý den (každý den jiná barva). Děti byly vždy v očekávání, která barva nás navštíví další den.

Příprava od Moniky byla velmi dobrá. Na každý den byla pečlivě nachystaná. Velmi oceňuji její postoj k celému týdnů, kdy s námi vedla pravidelné konzultace a nebála se zeptat na naše doporučení. Vnímala, naslouchala a její přístup byl zodpovědný. S Monikou byla radost spolupracovat.“ Pedagog LMŠ, Jakub

2.4.2 Reflexe

V reflexi týdenního programu rozeberu, jaká byla práce s dětmi, učiteli a jak jsem program vnímal já sama. Každý den probíhala evaluace v ranních kruzích, která k mému potěšení nebyla ani jednou negativní. Následně jsem od dětí získávala zpětnou vazbu v průběhu dne či po hlavních aktivitách. Na základě jednotlivých denních evaluací po daných aktivitách, činnostech si troufám říci, že zvolené aktivity děti bavily. Celkově byly činnosti hodně zaměřeny na kreativní, tvořivou stránku dítěte, přičemž jsem byla učiteli již před realizací programu ujištěna, že děti tento typ aktivit velmi baví. To se projevilo a potvrdilo na jejich přístupu k jednotlivým činnostem. Děti se zapojovaly, byly aktivní, spolupracovaly a byla na nich znát natěšenost na to, co se bude dít dál.

S učiteli jsem mnou navržený týdenní program konzultovala týdnů dopředu. Vždy byli velmi komunikativní a nápomocní. Dávali mi cenné rady, které jsem si vzala k srdci, jelikož mi záleželo na tom, aby byl program v souladu s pedagogikou LMŠ. Díky tomu jsem měla z celé nadcházející realizace dobrý pocit. V průběhu týdne se mnou po každém dni rozebrali již zrealizovaný program. Probírali jsme téma dne s propojením zvolených aktivit, mé vystupování, komunikaci s dětmi a v neposlední řadě spolupráci a aktivitu dětí. Podrobněji jsme tedy řešili, zda aktivity byly vhodně/nevhodně

zvolené co se týče věku dětí, jejich počtu, časové náročnosti atd. Za celý týden neměli učitelé větší výhrady k žádnému ze zvyše uvedených bodů. Šlo vždy pouze o menší připomínky, rady, drobnosti, se kterými jsem byla v souladu a sama si je uvědomovala. Dále jsem jim vždy přiblížila, co mám nadcházející den v plánu a zajímala mě jejich doporučení. Ze samotného písemného hodnocení od učitelů vyvozují, že byl pro děti program příjemným zpestřením a povedl se. Téma bylo vhodně zvoleno a aktivity na sebe navazovaly.

Obávala jsem se, že toho bude na děti příliš, ale vše opravdu hezky přirozeně plynulo a pokud bylo potřeba něčeho ubrat, ubrala jsem a držela se toho, co děti baví. Nikoho jsem do ničeho netlačila a snažila se děti namotivovat k aktivitám tak, aby se samy chtěly zapojit. Byla jsem připravena za nepříznivého počasí na alternativní řešení, i když jsem naštěstí nemusela žádného takového využít.

Zpětně bych si dokázala představit, mít ranní kruhy postavené opravdu jen na prvních aktivitách viz metodické listy a poté využít hlavních aktivit. V celku hodnotím zrealizovaný týdenní program na téma barvy pozitivně. Každým dnem jsem se učila a rostla, byla si jistější a uvolněnější. Z týdne si odnáším zkušenosti, poznatky, zážitky a velmi příjemné pocity.

3 Závěr

Má bakalářská práce se věnovala tématu inovativních přístupů ke vzdělávání, zaměřenému na lesní mateřské školy v libereckém regionu. Cílem celé práce byl návrh, realizace a hodnocení vlastního programu pro předškolní děti v lesní mateřské škole. V teoretické části jsem nejprve stručně charakterizovala dítě předškolního věku a jeho fyzická a psychosociální specifika. Dále jsem představila kurikulární dokumenty v oblasti pedagogiky v naší zemi a zaměřila jsem se na Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, představila jsem také klíčové kompetence a vzdělávací obsah v předškolním vzdělávání. Téma alternativních škol bylo dalším bodem mé práce. V této kapitole jsem se nejprve věnovala vzniku alternativních škol, dále jejich funkcím a vlastnostem a v neposlední řadě jsem představila typy alternativních škol. Závěrečné téma teoretické části bylo věnováno lesním mateřským školám, jejich původu a historii u nás i ve světě. Také jsem představila typy lesních mateřských škol a pokusila jsem se je porovnat s běžnými mateřskými školami. V závěru této kapitoly jsem se zaměřila na představení lesních mateřských škol v libereckém regionu.

V úvodu praktické části jsem představila Lesní mateřskou školu Lesmír, ve které byl realizován můj týdenní program. Stručně jsem zde popsala zázemí této školky, režim a rytmus dne a také způsob, jakým je zajišťováno stravování a pitný režim. Okrajově jsem se zmínila o vhodném doporučeném oblečení, a jakým stylem zde děti tráví čas odpočinku. Následující kapitola praktické části je věnována popisu realizovaného programu včetně časového plánu a podrobně zpracovaných metodických listů, které obsahují ilustrační obrázky z průběhu realizace. V sedmé a zároveň poslední kapitole praktické části jsem se pokusila program celkově zhodnotit z osobního pohledu a tuto část jsme doplnila také o hodnocení z pohledu pedagogů z Lesní mateřské školy Lesmír.

Na základě výše uvedeného shrnutí a práce celkově se domnívám, že se mi podařilo dosáhnout vytyčených cílů, které byly stanoveny pro tuto bakalářskou práci.

Osobně jsem velmi ráda za cennou zkušenost s tvorbou programu od počátečního nápadu až po závěrečnou reflexi. Věřím, že výše představený program může naleznout reálné využití v některé z dalších lesních mateřských škol a zpestří tak týdenní náplň dětem i pedagogům.

Použitá literatura

ALMŠ – Asociace lesních mateřských škol. *ALMŠ – Asociace lesních mateřských škol* [online]. [cit. 2. 11. 2022]. Dostupné z: <https://www.lesnims.cz/>

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina a Vlasta ŠMARDOVÁ. *Diagnostika dítěte předškolního věku*. Brno: Computer Press, 2007. ISBN 978-80-251-1829-0.

CORNELL, Joseph Bharat. *Objevujeme přírodu: učení hrou a prožitkem*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0145-8.

ČAPKOVÁ, Dagmar. *Předškolní výchova v díle J.A. Komenského, jeho předchůdců a pokračovatelů*. Praha: SPN, 1968. ISBN 14-017-67.

HRDLIČKOVÁ, Alena. *Alternativní pedagogické koncepce: [Určeno pro posl. pedagog. fak.]*. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 1994. ISBN 80-7040-104-4.

JANČAŘÍKOVÁ, Kateřina. *Činnosti venku a v přírodě v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe, 2013. ISBN 978-80-7496-071-0.

KAPUCIÁNOVÁ, Magdaléna. *Lesní mateřské školy*. Praha. Univerzita Karlova. Pedagogická fakulta, 2010. Diplomová práce.

KASPER, Tomáš a Dana KASPEROVÁ. *Dějiny pedagogiky*. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2429-4.

KOPŘIVA, Pavel. *Respektovat a být respektován*. Kroměříž: Spirála, 2008. ISBN 978-80-904030-0-0.

KOŤÁTKOVÁ, Soňa. *Dítě a mateřská škola: co by měli rodiče znát, učitelé respektovat a rozvíjet*. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4435-3.

LEBLOVÁ, Eliška. *Environmentální výchova v mateřské škole*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0094-9.

Lesmír – Liberecká lesní školka. *Lesmír – Liberecká lesní školka* [online]. [cit. 2. 11. 2022]. Dostupné z: <http://www.lesmir.cz>

Lesníček – ALMŠ - Asociace lesních mateřských škol. *ALMŠ - Asociace lesních mateřských škol*. [online]. [cit. 2. 11. 2022]. Dostupné z: <https://www.lesnims.cz/lesnicek.html>

- Lesní klub Lewandulka. *Asociace lesních mateřských škol* [online]. [cit. 2. 11. 2022]. Dostupné z: <https://www.lesnims.cz/lesni-klub-lewandulka.html>
- Lesní klub Skaláček – *Středisko ekologické výchovy Český ráj* [online]. [cit. 2. 11. 2022]. Dostupné z: <http://www.sevceskyraj.cz/lesni-klub-skalacek>
- Lesní školka Liberec – Kryštofovo Údolí. *Lesní školka Liberec – Kryštofovo Údolí* [online]. [cit. 2. 11. 2022]. Dostupnost z: <https://www.mraveniste-ku.cz/>
- MIKLITZ, Ingrid. *Der Waltkindergarten*. Weinheim: Beltz, 2005. ISBN 3-407-56260-8.
- OPRAVILOVÁ, Eva. *Předškolní pedagogika*. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-247-5107-8.
- PRŮCHA, Jan. *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-977-1.
- PRŮCHA, Jan. *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-7178-999-4.
- PRŮCHA, Jan a Soňa KOŤÁTKOVÁ. *Předškolní pedagogika: učebnice pro střední a vyšší odborné školy*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0495-4.
- Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, MŠMT ČR. *MŠMT ČR* [online]. [cit. 2. 11. 2022]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/predskolni-vzdelavani/ramcovy-vzdelavaci-program-pro-predskolni-vzdelavani-3>
- ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem: [vývojová psychologie]: přepracované vydání*. 3. vyd. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0772-6.
- SVOBODOVÁ, Jarmila a Vladimír JŮVA. *Alternativní školy*. Brno: Paido, 1996. ISBN 80-85931-19-2.
- UZEL, Václav. *Uvádění lesních mateřských škol do České republiky*. Brno. Masarykova univerzita. Filozofická fakulta, 2010. Bakalářská práce.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 978-80-246-0956-0.

VOŠAHLÍKOVÁ, Tereza. *Ekoškolky a lesní mateřské školy: praktický manuál pro aktivní rodiče, pedagogy a zřizovatele mateřských škol*. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2010. ISBN 978-80-7212-537-1.

VOŠAHLÍKOVÁ, Tereza. *Ekoškolky a lesní mateřské školy: praktický manuál pro aktivní rodiče, pedagogy a zřizovatele mateřských škol*. 2. vyd. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2012. ISBN 978-80-7212-593-7.

ŠTORCH, Eduard. *Dětská farma: eubiotická reforma školy*. Brno: Ústřední spolek jednot učitelských na Moravě, 1929. Pedagogická práce.